Ltn
807

1999

ՀԱՅԵԼԻ ՓՈՒՔՐԻԿ.

Յորում պատկերէ զանքաւ խնամս Աստուծոյ առ [illegible] բնութիւն ազգի մարդկան, զմալար վիճակ աշխարհիս, զանցս Հին և Նոր Հնդկա Հայոց, և ողորմելի վիճակ մերոյ այժմեան դարու ։

Աշխատասիրութիւն Տեառն Յովհաննու Խաչկեան Խաչապատ Աւագ քահանայի՝ ըստ խնդրոյ ոմանց. յամի Տեառն. 1864.

ՏՊԱԳՐԵԱԼ ԱՐԴԵԱՄԲ ԵՒ ՎԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐԻՆ.

Ի ԿԱԼԿԱԹԱ.

1869.

Zp 809

9807-60

Յամին յորում արարաւ գդուգնաքեայս վիպասանութիւն՝ չէր իմոյ քերականական ուղղագրութեամբ յարդարել զգիրս, այլ անսայթաք ունել զթել ճառին ի տեղեկութիւն ընթերցողաց՝ թէ յոր աստիճանէ յոր սահման փոխեալ գերութիւն ազգի Հնդկա Հայոց, եւ թէ՝ զի՞նչ եւս կատարածին թերեւս որք կոչեալք Սուրբքն Եկեղեցւոյ՞ ի մետասաներորդի ժամու յարիցեն ի յայգի՝ փոխանակ կածից յետ մեռելութեան.

Տեսա՛ մինչ [illegible] մեր ընդ ցուցս սրտի առժամանակեան խաղայր ի Հայրագրութիւն՝ Հռոմկլայ զագդուքն, թէ որոյ տպագրութիւնն յաջողեսցէր եւ ինքեան. որպէս եւ զարդիս անձամբ ի փոփոխումն բայից եւ բանից՝ սակս երկու պատճառաց, նախ՝ վասն չունելոյն զնշանս ըստ անցելոյն, երկրորդ՝ եթէ փոփոխումն ինչ առնէաք՝ հարկ լինէր եւ զոր գինի ցայս վայր եւ քան զեւս վասթար ազդն՝ յարել ընդ սմին ուսանի թողլք ի գրութեան իւրում առաջին։

Աղաչեմ եթէ ասիցէ ոք ցիս՝ զի՞ օգուտ աշխատանացդ այսմիկ առաւել քան վնասու անձնականին արդեամբ եւ գործով. մի՞ թէ Ազգն գիւր այժմեան աղէտալի վիճակ անհնարինութեան չգիտէ, յորում յամէն ուրեք անզօրանալ զլխաւորն՝ եւ միջին կրէ զլուծն անճարութեան իւրոյ. ոչ աղաչեմ ճշմարիտ վարձու տիրանայր զրէ. քո՝ եթէ փոխանակ այսմ խաղայր յայլ ինչ օգուտ հոգւոյ եւ մարմնոյ ըստ արդի գրութեան՝ ազգի քում տամ.

Նախատակամին՝ ասեմք խոնարհութեամբ, թէ նպատակ մարց մերոց չէ զոր զուդ կործես՝ այլ յաւէտ տալ իմանալ Գլխաւորաց Եկեղեցւոյ մերում զվիճակ տարաժամեալ ժողովրդոց բացակայից՝ որոց էական հանգամանք անձեռնհաս են իգխել.

Իսկ առ հոգևորն՝ զորմէ առարկես, թէպէտ նոյն ինքն գործ՝ չէ զուրկ ի բարոյական մասանցս, սակայն եւ այն պէս՝ չթուիմք զխնդրոյդ մեղկացեալ. զի եթէ Տէր յաջողեսցէ՝ ունիմք ի խոկալ գՔրիստոնէական վարդապետութեան հրահանգն մեր ([illegible]) նուիրել եւ քեզ ի խնրծանութիւն եւ խրատ, թէ պէտ առաւել քան զայն՝ բազմօք եւս առ արնալ ի գլխոց եւ Աստուած ծարանից, եւ ոչ կարօտ պահեալ զհայ մանկտին՝ մերում մծուն եւ անիմաստ գրչի աշխատանաց.

Խառլացին Յովսէփ Գալէճեան՝ վկայեալն յիմաստ նոց հզօրաց. առ Գժուարութիւն յորինման Բառարանին իւրոյ՝ ասացեալ, "Զի եթէ խնադատեալ ոք անգութ վճռով կատարմամբ տանջանս ուրեք ազատեսցի տացէ նմա յօրինել զբառարան Սակոյն" մեք զնորհակին ասեմք կաշկանդումն զոր ծանեաք եւ քրտնալիրթն աշխատանքն՝ ի պարապորդութիւն. եւ կորզումն նրանից ընդ անգորրութեամբ մտաց նորին. քան զի զամենայն պատիժ զոհեալ՝ պար փակէ ի նմին, ի վնաս հոգւոյ՝ եւ մարմնոյ, ընդ հանրապէս.

ՀԵՂԻՆԱԿՆ.

Ազգ գայ և ազգ գնայ, երկիր յաւիտեանս կայ. Ամենայն ինչ անցանէ որէ և
անցանին այլ ... ընդ աշխարհի յարակցեալ կայ.

Ժողով. ա. 4.

Ազգ խոնարհ և ...բարձրանայ դառնայ ի գահ.
Մին քան զմիւսն գէթ զօրաւոր և նախադահ ։
Այլ մեզ թէ զինչ վիճակ բաշխի ուխտէ երամ.
Ապագայից թագուհիք փնտրել թէ կեանք թէ մահ ։
Մե՛ք պատկառիմք եթէ ինքեան տալ բղկործիս.
Ո՛ն անցք ի բոց մտ բալ ի մէջ դան հաւատոյ ։
Հասէ զգալ զոր զգայ ոք ասել ու շով.
Ըստ անցեալն տալ ապառնոյն դէպք ցուցանիս ։
Ազգեր եւեկ մինչ հօծ այսօր կոծ գէթ վաղիւ.
Ցաւ օք երկնէ մայր հոգածուն ինքն իւր անիւ ։
Սէր վերհամբարձ արտահայտ ընդ մթնոլորտն.
Զինչ փոթորկաց հուպ ի ճարճատ ասցէ բախտի ։
Յօղ և շաղկապ նեցուկ կենաց Ազգի պատկ.
Իմաստութեան քաջիկ ոխոյ յօրինէ թագ ։
Երբ ի բարձանց ցօղէ ի մեզ մի շող զուարթ ։
Բարդուածեալ յառնէ յաւէն անկեալն մեր Ազգ ։
Ո՛ր բնաւ լի. եռեա արդեօք յախտաժ խոհն.
Ձօշակ մխոյժ դէմք կամեներբեան ախուր յօգին ։
Երբ արշնաթոյր զայրոյթ մեզաց յանձնէ ր թափանց.
Արեան ձամփա ցերակս հանոյն բաղխէ ուժգին ։
Օ՛ ինչ չար քան մեզք մեզ անզրաւեր բարեացն երբեմն.
Կամ զինչ վեհմ քան զերկնից Տեառն մեզ առ բարին ։
Մին մեզ օցառղ անդ ի կորուստ ցանկանդնելի.
Մին յորոցինչ ոսկեայ սանդուխտ սերկէ յերկին ։

Համբարձ զաչս քո յերկրեան անդր 'ի դար նախկին .
Յոր Անեղին աջ վեր Հաստեաց մարդն զառաջին ;
Որում տուեալ կեանք և պսակ մօրն Եւայի .
Լից երկոքումբք զբանեղէնս 'ի դաշտ ծննդին ;

Նոյնպէս դարձո քոյդ տեսարան յերրորդ մեծ դար .
Հեռագոտեա ելից անցից յայրն արդար ;
Նոյեայ ասեմ տապանակալ Հօրն երկրորդի .
Տածողին կեանց յազգս մարդկան ծնողաւոր ;

Մինչ ջրահեղձ սաստ երկնառաք 'ի վրէժ մեղաց .
Տեղալ տիրէր յերկիր խոնարհ 'ի սահանաց ;
Սէր Արարչին կազմեալ տապան տայ Նոյեա զերծ .
Կին և Որդիք հանդերձ 'նուօքն 'ի փորձանաց ; 1

Նոր Հրաշալիք խորհրդաւոր մեզ նկարէ .
Իջման նոցին ողջիկ քաջիկ 'ի տապանէ ;
Աշխարհակուլ լոյծ գերեզման անդրադարձեալ ;
Երկիր աւեր անմարդի վայր կերպս փոխէ ;

Ը՛ստ բղխման զանբաւ խնամս Աստուածային .
Փոխան չարաց 'ի սերս մարդկան տա ջինջ բնաւին ;
Ծխածանաւ փայլեալ նշան ուխտին յերկինս .
Զածել պատիժ պատուհասի յայլ հողածին ;

Յո՛ւշ առ դարձեալ ցեղգլպտական Թակաղբայ մուտ .
Եօթանասուն չորս ընկերօք իբրև պանդուխտ ;
Է՛ր աննշան զեր քան Հրաշից զաձումն որին .
Վեցեակ հարիւր հազարօք դարձն 'ի նորին ուխտ ;

Չէր մեծ շրջան անդրահոլով անիւք ամաց .
Որչափ և խիստ չափեալ նոքօք բուռն Ճնշմանց ;
Այլ չորս հարիւր և երեսուն տարեդարձօք .
Ասի լցեալ 'նահապետին տուն պանծանաց ;

Որ Անեղին Աջ հովանի պարգէր նոցա .
Երբ զերեհան ինքնին եղեալ անդ 'ի նոսա ;
Անբաւական մեր Հաւնաւոր մնաց 'ի յոյզ .
Ելից անցից և պաշտամանց կերպից նոցա ;

1 . Ծննդ . Է . 7 .

Ոչինչ օտար քան զարժանեաց կորստական .
Տոհմին եղծող երախտամոռ յերկրէ ջնջման ։
Եթէ չիցէր ուխտն առաջին առ հեղեղաւ , 1
՚Ներող գթոյ չարեաց ընդդէմ ժիր պահպան ։
Բեր ՚ի վերայ զԱնեղին կամք ըստ արժանեաց .
Գթալ պատժել ում ինքն կամի ըստ իրաւանց ։
Ում ողորմի ում խստանայ իւրոյ են կամք . 2
Չի՛ք բաւական ոք դիմադարձ նորին կամաց ։
Եւ մի որդի վէպ շիշտակի առ մին եւեթ .
Տամք պատարար ինա՛ որոյ կրից եմք յենթ ։
Թէ որ վիճակ ողորմելի մարդոյս եկաց .
Յետ չարաչար ապերախտից միայն եւեթ ։
Յոր ժամ յեդեմս Աստուածածնին յոգիս փայլէր .
Անճառ փառօք զանձն անարժան պարափակէր ։
Միով այն յանցեաւ ՚ի կին պատուիրանին .
Միով նոր զհարուածս սաստիկ ուր տագնապէր ։
Լուսոյն փոխան ՚ի մէգ մառայլ մինչ խարխափեալ .
Յայնժամ ասի բացումն աչաց նախա խափեալ ։ 3
Առ ՚ի զգալ քաջ ուսանել և զոր կորոյս .
Կամ անիծից Թոշակին միայն յինքնա գրաւեալ ։
Ո՛վ անսահման դառն վիճակիս եղերական .
Ափ ծնող քան մեր բնութեան թշուառական ։
Որ յետ միոյ ահեղ փորձոյն այլ ոչ յառնէ .
Առ հայրն կարդալ զիւր կորուսեալ ըզ պատմուճան ։
Տես խօթութիւն տարտամ գոյիս անդր ՚ի կայեան .
Ընդդէմ անհուն ողորմութեան Հաստչին հաճոյն ։
Որ Պատարագ առ նորոյն ուխտ զարիւն անպարտ .
Բանին միջնորդ նկարագրեաց մեզ յիսկզբան ։
Այն որ յեդեմս ոսոխին չար վիշապ օձին .
Անէծ ՚ի վերէ սողալ գնալ յորովայնին ։
Ընդ գարշապարս յանցեալ մարդոյն կեալ սպասել .
Մինչ ջախջախի զլուխն ՚ի ջարդ դրոշմամբ ուխտին ։ 4

1. Ծննդ . Թ . 11 ։ 2. Հռովմ . Թ . 18 . 3. Ծննդ . Գ . 7 . 4. և 15 .

Պողայ ժամուն առ յուռթին նախնական .
Բանից օփրայն առ Իսրայէլ խոստացեալ բանան ։
Եզ խոստական դէպ Հիւրանոց թէ Տարտարոս .
Մտանել ՚ի խոր անդնդային ծովու կործան ։
Խորհրդաւոր ուխտին սեզան սուրբերական .
դնէ զգաւաքն Իսրայէլի գառամբ զենման ։
Ընդ բազարջեն անխոնջ Հոգւոյ կալ մալ Հանդէս .
՚Ի քաւութեան միջոց մերոց տուեալ նշան ։
Զան ՚ի փութոյ բարձր բազկաւ ածած ՚ի Սիոն .
՚Ի չոր երկիր յանապատ վայր ազգ անդրդան ։
Ուր անընդհատ Հանապազօր փայլէր խնամս .
Աստուածային անդ ՚ի Հրաշից ակնար բմիան ։
Ըմպ Հոգւոյն սիւն լուսեղէն ըղկշեբի .
Խորան անխուլթ կեանք ալաՀով յամ մինչ կենի ։
Ըղ Հաց յերկնից մանանայիւ տեղեալ ՚ի սին .
Ակնաւորտ Ջուր ՚ի վիմէն բղխմամբ բաշխի ։
Լորամարգի փոխման տեղեալ ՚ի յագ նոցա . 1.
Որ ՚ի բառնալ բղտանջ մարմնոյ կերակ անշահ ։
դէմ խոյ եղեալ Ամաղեկայն մեր թշնամւոյ .
Ընթերցայթ ՚ի պատերազմ Հոգւոյ բանիւ .
Զամս քառասուն անթափ ըզձորձս մաքուր պաՀեալ .
Ոչինչ նուազ ՚ի լուսարանն բոլորայ լեալ ։
Որ քան զայս Հրաշապատում տեսիլ աՀեղ .
Այն քան ներՀակ ՚ի տերբիտուր առնա տեսեալ ։
Թէ բաւական միով առամի գործ յապառնի .
Զմարդ բազմոք անզեղջ ՚ի Հրաշս Հանդապատում ։
Հայ ՚երերան բան ՚իմլոր անսոխք աՀեց .
Զորթ ձուլածու յորուցանէ չաստուած խրամ ։
Որ անքննին խնամք անձառ բանէ տանել .
Ոմբրայս այսմիկ վրէժառուն խափան ունել ։
Քան զոր կնքեալ յեկ զրանէ մտաք Հաղածնաց .
՚Ի կայծ չարին Հակեալ ան չուշ չունէր գժրել ։

1. Ելից. ԺԶ. 14.

Այն այսպէս անոխակալն բնութեան ներկուռ ,
Զափ սահմանաց պատմոյ թողեալ յոչ տեղիտուր ;
Եհան էած վայր Աւետեաց 'խուռն լերին ․
Ուր մեղր և կաթն անուշ 'ի վաղ մեզ պատրաստէր ;
Տեսցուք և անդր քննելեաց մեր գծեալ ․
Բայց եւ բարոյ ասպարիսաց ան եղջ վայրագ ;
Այնց ամենից բարեաց փոխան առ Տէր Աստուած ․
Հեղուձգամբ դառին կրկին չար ոժ անդեալ ;
Կայենո գոռգին 'փառն ոխոյ ամբարտաւնից ․ 1
Յարանան անդր գահավիժեալ խորն փորձից ; 2
'Ի զուղովթն նշա ակել կախամբ լուչե ․
Ընթակայել սասանի պատմոյ եւանիծից ;
Ընդրէն ևանդր ըստ Մովսեսեան յանառ աեւ ; 3
Օձոյն 'իձող բաշխեր դառնոյն մաղ քեան ապր 'ի ;
Ուք հայէին առնա խույս բանին ոխոյ ․
Եժ չկէին յախոլց մահու 'խոր հոգւ ;
Ընդ դառնառան ուռեալ մարդոյն 'ի կախէ Նոր ․
Որոց կայր աչք 'խնամոնել' զինքն անյնկուր ;
Թէ մ՛լ առոյց գանօրինեալ անեբախտոր ․
Աւեւր փրկիչն աղամարրոր 'ընեռնո Նոր ;
Բայց օչեանո ուք 'ինոսա գոր դորժանին ․
Վայել չարար բժիշկ ոխողից կցորդ հումին ;
Բայց 'իմիոյ Աւազակէն այնէ ՏԷՄՆՆԱՍ ․ 4
Որ յինքն կորդեաց զանդելածան փառս գործիս տուին ;
Յայս խոկ մորմոք' աղաղակէր Տէրն 'խաչին ,
Զերթ զԱդախծոս ահեղադոչ 'ի ծով մշտին ;
Ալիս որ պատդամս Աստուածային դադուց 'իդորս ․
Յանկս մեր կարդալ անշաշս 'ի խորու առ դարձ վերջին ;
"Ներգործութեան անդ լաւեան 'հատգնոցի ․
Բանոյր բարբառ ընդդէմ կրկից բան արժանի ;
Իբրև բողոք սրնե ոխոյ առ իարայէլ ․
Թէ քեզ փոխան չարեացդ անբաւ զեարարի ; 5

1 Զաքար. ժգ. 6. 2. Ղուկ. ա. 29. 3. Թուոց. իա. 9. 4. Ղուկ. իգ. 45. 5. Միք. զ. 3.

Յեգիպտական չարչարանաց տուն քո հանի ·
՚Ի վայր անքոյթ երանաւէտ իշխան եղի ։
Ինձ չարչարանս արդ դու մատնես իբր փոխադարձ ·
Բարւոյն ներհակ հատուցանես լլկեր որդի ։
Սիւն ամպեղէն ՚ի գնալս անգայթ քեզ առաջի · 1
Այսօր դու ինձ խոշտանգիցես խիթն խաչի ։
Ի վիմէն քաղցր քեզ բղխեցի ջուր զովարար · 2
Դու ինձ այսօր արբուցանես քացախ լեղի ։
Զամս քառասուն ըզձօրձս քո յանապատի ·
Անթափ պահեալ իբր և ըզնոր անհնացեալ ·
Բայց դու այսօր ըզ հանդերձս իմ արեամբ ներկեալ ·
Վիճակ հանես զիմ պատմուճան անկարանի ։ 3
Ո՛վ չար փոխան բարեաց անդայդ քոյդ Արարչի ·
Որ ՚ի վաղուց փրկել զգիտ այսր հանդերձի ։
՚Ի գեհենոյ դարձուցանել յարքայութիւն ·
Անարժանից պատիւ անճառ վերընծայի ։
Ահա՛ այսպէս փուշն անիծից ՚ի մեր բնութեան ·
Բուսուցանէ տատասկ պսակոյ կորստական ։
Դնէր ՚ի վերոյ քան զիսրայէլն ասհմին հնոյ ·
Զմեզ նորոգս վառէ ցասմբ ՚ի հուր կործան ։
Մինչէր փրկիչ և մի անգամ նովաւ խաչեալ ·
Այլ միօք բազմօք ՚ի հրապուրանս վէրք ընկալեալ ։
Հանապազօր անզեղջ մեզօք ՚ի խաչ հանեմք ·
զՏէրն մեր փառաց որ վասն մեր պատարագեալ ։
Հնոյն էր աչք միոք կուրացեալ ՚ի լոյս փառաց ·
Այլ մերոյն ոչ թէ ըստ նոսին գործ գիրապանց ։
Առ որ ՚ի մեզ պատիժ բազում ըստ արժանւոյն ·
Վճռի յաւէտ ՚ի տարտարոս բովն տանջանաց ։ 4
Ողորմեցայք յաւուրս վերջին մեր յանդիման ·
Ցանկին ըմբոստ կալնուն ըզմեզ ՚ի դատաստան ։
Զի չեմոցան ընդ խաւարաւ զոր առարին ·
Այլ մեք լուսով՝ պատուիրանաց ընթացք մեզ զհան ։

1· Ելից· ժգ· 21· և ժէ· 6· 3 . Մատ՛. իէ· 35· 4· Ղուկ· ժբ, 47·

Դրոշմ է մեր ՚ի ճակատու նշան ուխտի .
նորոգուցեալն անբիծ կրօնի Տեառն Յիսուսի ։
Կնիք սիրոյ պէտք սիրելոյ մեր ըզ միմեանս .
ըստ կտակի կրկնակրկին պատուիրանի . 1
Որով տուէ որոշեսջիք յան Հաւատոյ .
Եւ Աշակերտաք ծանիջիք յանծանօթից ։
առէք վահան զէն քարոզի ՚ի յանջու ձեր .
մի երկիրուք հերձուածողաց յանմուխ ՚նեռից ։
Այլ մի ՚ներհակ պատուիրանաց եղծուք ըզկնիք .
փոխան սիրոյ՝ յատելութեան վառեցաք կիրք ։
Ջատագովախոս արհամարհեալ սէն կենդողաց .
Միգէն ՚ի յոյս թօթափեցաք ընձեռեալն սուրբ ձիրք ։
Այս յեկեղեցս ծնդարձուեցաք զերես մեր նոր .
՚ի հաստատել մեզ մեսայէչ սուխ եւ խոստոր ։
Անմարթէր մեզ յաւիտենիւ բարգաւաճել .
Ի սուրբ խորհուրդ պատուիրանաց ՚ի կեանս նոր ։
Այդ թողլով մեր զկամայն ըզ վէրծ հոգւոց .
Տուն ամայի նոր Եկեղեցա ըստ հին գործոյ ։
Ու ընդ հանուր յըրգայն վէտ անդրա զարձեալ .
Յառնուլ մեզ նոյնթ ՚ի կենդաղէս կթեալ պտղոց ։
Մ՚ի Եկեղեցա ամբ անդին զոլ սահմանու .
Որ փարաւոն զօրօք հանդերձ ընկղ սուզու . 2
Այլ որդ աշխարհ լափալեալ անդրա փոխեալ .
՚Նոր Եկեղեցա որպէս գործովք քաջծանուցու ։
Մերթ Արեւել ընդ հիւսիսոյ ապառնացեալ .
Մերթ Արեւմուտ ընդ հարաւոյ վտարանջեալ ։
փոխան սիրոյ հեզահամբոյր եղբարց ՚ի յանջ .
Լի՜ց խմ արեան հեղեղաւ ծովացուցեալ ։
Որ հաշտարար որդիք սիրոյ անգի առեալ .
Ընդդէմ նզովք չար նախանձու թողաւորեալ ։
փոխան խաչի կենարարին մարտ բազաբայլ .
Ոսոխք և հրացան սատանայի դրօշ բացեալ ։

Յովհան․ ժգ․ 34. 35․ 2․ Ելից․ ժդ․ 28.

Լափեաց զօրեարս ըստ թենակեցաց յանդարս դաշտին.
Զաստեղս անթիւ նահատակաց շիթերս երկրին,
Ազգ բիւրաւոր ազգ անհաւատ մնային խաւար,
Ընկան տապաստ զերթ ըզ սերմն մարգագետնին,
՛Նա՛ որդ թէ զի՛ անխերմել շարժ ահագին.
Շուրջ փրփրօք խաղայ ծով ալեանցքն,
Երբ ձայթիւքն թնդիւնք և թօթք աշխարհաւեր.
Ո՞վ բաւական ունել զառաջն պատմողորին,
Ո՛ր Արարչին կամի այս դոյն խռովմանօք.
առ Քրիստոնեայս տաճար հանգչի ահեղ ոտամբք,
Ընդդէմ որոյ սաստ մարտիկ կոյցեն կեհանս,
Այգին շուշտ յերկնապարզ ծածկեալ թեւովք : 1
Ո՛ր փառաւոր յաւ տառատուած վայրս խաւար զալուս,
գործեայ ըստ այժմոյս քաջք անպատ վէպ աշխարհի,
Զի կոյրն աչօք թէ զը լորի դէթ անպարտաւ.
Այլ որ լուսով դահամիծ ի հի՞մ անպարտաւ,
Գործէր զեւաց կարմիր մարտն ենթակայն.
Արարիչ դինս հնար հեշտաւորին,
Խաւր մաշել զան ինքնապաշտ մասն աշխարհիս.
Յերկրպագամբ մեզ զգայուն հողադնդին,
Աճե՛ ելցուք նոր յաղթարէս 'ինչ տեղի.
Որ նորագիւտ մասն աշխարհի վերածայնի,
Ամերիկայ թէ եղ նպաստ զաւ որոշեալ.
Մինչ հակառակ առաջնմամբ մեզ դիմացին,
Բազում ամի առայս խորին ընդ ալեօքն.
Տարաուեսիլ եղ նպատակն նաւթող խնդրոյ,
Ընդ՝ արձակեա զիմ ժողովուրդ 'խաչազանն զին.
Ասա՛ արձակեա զերեւ վճարեալ դիզեալս քոյ,
Ընդ ընդէօն կառաչ այսօց բամբիւն եղեւ.
Ախթար հմայք զմոլորեալս հրաշից կեղծից,
Առ մեզ նշոյլ Աստուած յերկինս ձայն ուներ ղօղց.
Խորհրդաւոր խաւնիկ պաշտաման անրեծ կրօնից,

1. ա Տիմ. բ. 4.

Ընդ անթլպատ սիրտ անողորմ իշխող յիւր տան ·
Աստ մեզ Արքայք օծեալ շնորհօք փայլեալ իշխան ։
Ընդ ժողովուրդ խաւարամիտ պաշտող դիւաց ·
Աստ պաշտօնեայք գնեալ արեամբ փրկչին յիւր տան ։
Ընդ հրաշագործ թէ զաւազանն Մովսիսական ·
Աստէն առ մեզ Հզօր նշան խաչն Յիսուսեան ։
Ընդ առ նոսա ջուր 'ի ցամաք արիւն պատժոյ ·
Աստ Աւազան ջնջան մեղաց սեռիս մարդկան ։
Սոցին նման քանի տարբեր այժմ ընդ հնոյն ·
Անիւք շրջուն ժամանակիս մեր վեհ ազգին ։
Ուր հակադարձ օր ըստ օրէ վատթարանամք ·
Մեղմիս գործովք հակեալ 'ի կողմ դժոխանոյն ։
Երբ Քօլոմպոսն խնդրէր զբեւեռն հիւսիսային ·
Եգիտ ասէ Ամերիկայ մասն աշխարհին ։
Վաշինկտէնի ան մահանալ ուսոյց նմաւ .
Իբրև երկնող ծնող Թիկանց դորաստանին ։
Ըստ ամփոփեմ տիպ սեպհական 'ի քում ուշի .
Յորդորդ վիճակ մահկանացուին 'ի յոյս սնոտի ։
Թէ յում շինուածս ով բնակէ միշտ անաշխատ ·
Կամ ու՞մ գանձեալն ով վայելէ 'ի կենցաղի ։
Սոյն այս նահանգ բով ոսկեղէն իբր դաշթական ·
Մասն զնդոյ յաւիտենից անյայտ յիւր տան ։
Գաղթականաց աքսորանաց ընտրեալ տեղի ·
Որպէս գերուոյ հիւր գերելոց մարդկանց խոտան ։
Զեւս անցեալ ի չորրորդ դար անդ 'ի վերայ ·
Երեք հարիւր օթանասուն երկ ամ՛ ամ ։
Ուր անձնիշխան Քաղաք մինոր նախանձելի ·
Նուէր անձանց վտարելոց զարդ գերակայ ։
Հոգին այն պարզ որ զերեսօք Եգիպտոսի ·
Շարժէր երբեմն առ 'խաձումն Իսրայելի ։
Աստ ծաւալեալ զանյայտ իւր խնամս Աստուածային ·
Փթթիլ ծաղկիլ պտղաբերիլ կաճառս ազդէ ։

Յորժամ նորա մնէր հոգի համակրութեան ·
Առ հաւատար անշփոթ դնէր եղբայրական ։
Այնպէս Աստուած և սէր նորա ամպ հովանի ·
Միշտ բարձր ՚ի գլուխ կեանքն վեհեր ոտք անսասան ։
Երբ Հակոբեայ շղթեալ ՚ի կողմ չար նախանձու ·
Խզեալ զհանգոյցն իշխանական սիրոյն ուժգու ։
Տուր և առնիկ դարշել և էջ կամք ընդ վզեալ ·
Գերւոյն գերեալ բռնաբարել խղճ մահու ։
Յայնժամ ամոլք երկուց օգտից ասացելոց ·
Սէրն Աստուծոյ սէրն ընկերի զուգակցելոց ։
՚Իբաց օթեայս տեղի կալան տխուր դիմօք ·
Մինչ Թափիցին ճգանք երկուց կորուստ հոգւոց ։
Աւա՜ղ թէ հեմ այսպէս խաւար մի լոյս մնաց ·
Ոչ իսկ գիտել բարւոյն վիճակ յարամնաց ։
Մինչ գահաւէժ անդ ՚ի գըլոր յըղձալին մեծ ·
Կորդամք յայնժամ զուարթելին ափսոսանաց ։ 1
Վա՜յ աստացաւ նեցուկ կենաց մարդկան ազգի ·
Յօդ և շաղկապ սիրոյ բարձան ընդդէմ մարտի ։
Երբ երկոցունց քայլ վերջնատեալ անդ ՚իխռով ·
զի՞նչ այլ աւեր փըլատակաց՝ ՚իսան թերի ։
Ո՛չ վայրապար յունկս մեր կարդայ բան Տէր ական ·
Բաժանեալ տուն կամ տէրութիւն յանձն իւր կործան ։ 2
Զայս բաժակ դառն ու մի իմն լեզւոյ մահու ճաշակ ·
Առնու յիւր քիմս երկպառակեալ տուն ազգին այն ։
Յայս իսկ վայրի ողբ յիս տիրէ կսկծալի ·
Ազգիս արկած անկումն ՚ի վայր Հայաստանի ։
՚Իգերութիւն ՚ի կործանումն ազատութեանս ·
Հսկայից տան տիրող պետաց գաւառանի ։
Մ՚ինչ համաշունչ համակարիք սէր պատուական ·
Վարէր պարզէր յոգիս նորա ասպնջական ։
Յոտին յանէր ընդ ելուզել գոհարակալ ·
Թագ ՚ի գլուխ Հայկայ քաջի կորովական ։

1. Բ. Կորն. ժբ. 10. 2. Ղուկ. ժա. 17.

Եւ որք զկնի յաջորդաբար Տիրապետեալ ·
Մին քան զմին 'ի նոսա ազգիս դերա փայլեալ ։
Դիւցազնական բոհմունք ահեղ սարսուռ կենաց ·
Համուրց ազանց շուրջ ըզ պարսպօքն անդրա զեղեալ ։
Եղեմական զեփիւռ յերկրէ խլեր ելեալ ·
Յօղ քաղցրագին աճողական յերկնից շողեալ ։
Գործակցութեամբ 'ի Հրաշալիս դարուց նշան ·
Անդր 'ի Մասիս նոյեան Տապան կոթող կազմեալ ։
Լանջագեղ Հարսն մեր Հայաստան մեծ Թագուհի ·
Աշխարհապանծ Տիրապետաց նախանձելի ։
Ազգ հիւսիսոյ ազգ Հարաւոյ 'ի չորս ծակէ ·
'Ի դղողական սիրոյն գերեալ ցանդ տարփալի ։
Պճգամք հիւսել 'ի շար ճառխ զամօթալին ·
Համբրամ զեղծն վարարն պադշոտ վավաշ ոգին ։
Համբշեալն 'ի նէր առաքինւոյն մեր ԱՐԱՅԻ .
Հիւծէր մաշէր յանանձնդիւր ցշունչ վերջին ։
Յերկնից տայր ձայն յԱռքանաշեան 'ի յաղթ մարտին ·
Վաշտից զնել տէգ 'ի զոռ ումն առ Թշնամին ։ 1
Ցակատունի հայրասպանից որդւոց զնէր ·
Սենեքերիմայ Աստուած հայած ժանտ արքային ։ 2
'Ի Թոր զօմայ տանէր ընդր յեր կիր օտար .
Զի և Քորի վաճառօք խոկ կերկեաց պաշար ։ 3
Այս այսպէս մեր վեր ձեռնեալ վիճակ բախտի ·
Յորժամ Աստուած և ոէր ազգիս մեզ հաշտարար ։
Բայց հակամէտն մինչ շրջեցաւ դաշն այն ուխտի ·
Բուսան յերկրէ մեզ մուլխինդք բարձող կենի ։
Ցոյնք ընդ աջմէ պարսիկք 'ի ձախս Վասակ 'ի տան ·
Մեր հաւժանաւ սուրբ կրօնիս գեր Թշնամի ։
Արջիւնք անգամ դօսէ մարտեալ 'ի վէգ եկին ·
Վէրս 'ի վիրայ դառն աղետից անկման եղին ·
Երկթացան զաշտք խնծղաչին իշորպ աղէտ ։
Յորժամ արիւն փոխան ջրոյ 'ի հոսունդ առին ։

1. Երեմ՟ ծա․ 27․ 2․ Տոմբ՟․ ա․ 24․ 3. Եզեկի՟ իէ․ 14․

Կատարեցաւ Ամավածնոյն բան հոգելից ․
Ցաւուկ 'ի մեզ քան թէ այլոց ազանց սեռից ։
Զեր աւերակ երկիր քաղաք և տուն հրձիգ ․
Օտարաց կեր ձեր 'ի տուժանս յաւիտենից ։ 1
Անիւ շրջուն կեանք շրջ շրջուն ձեր սեպհական .
Վիճակ անձուկ պատժոյ մնաց յաւերժական ։
Ընդ ժողովուրդն զերթ քահանայ յեղաշրջեալ ․
Գնէ տեղի գնողն իբրև վաճառական ։
Որ փոխառուն իբր փոխատու վաշխառական . 2
Եւ պարտատէրն որ պէս անանկ գոլ պարտապան ։
Այս ամենից ներգործութեան դառն մեղանաց ․
Հեղան զեղան 'ի քայքայումն ազգի ձեր տան ։
Օ՛ ինչ այլ յայտնի մեզ ապացոյց յայտ յանդիման ․
Անի քաղաքն հազար և մին տաճարք սրբազան ։
Ցանց Աստուծոյ կաթուղիկեաց սուրբ տաճարաց .
Փլուտակօք աւերակօք առանց նշան ։
Սրսկապանք հարսին լուսոյ սուրբ փեսոյին ․
Դաբիրն ահեղ Աստուածախօս ընտրեալ բեմին ։
Կական թէ ինչ սժգամք նիւթել 'ի դէպ բանիս ․
Մինչ կայլակեալ արիւն սրտից 'ի վայր թորին ։
Ապարթանալ կամ՛ յաւակնիլ չէ արժանի ․
Խօսել զերաց հանրատեսից առ 'ի մարմնի ։
Թէոլ արդ՞օք սարսուռ անձկիս մեզ մահառիթ ,
Քան ըզ բարձումն սիրոյ 'ի մէնջ քստմնելի ։
Այս դերանդի աննիւթեղէն մեր զգալին ․
Հնձեաց հասեաց խոպառ լափեաց մերոց բարին ։
Ջղակոտոր ազգիս հզօր յամէն ուրեք .
Թափառական դերի գրեաց յերեսս երկրին ։
'Ի վեց հարիւր և քսանից պերճ գաւառաց ․
Զունի ազգ մեր և ոչ արդ մին նշան փառաց ,
Զի յամենից զրկեալ ասի ցաւօք սրտին ․
'Ի նախանձու ներքին կրից զեղջ ատեցմանց ։

1․ Եսայ․ ա․ 2․ Իդ․

Ընդ ի քառեակ գաւազանաց մեր պետութեանց
Հայ կայ առեմք Արշակունւոյ Բագրատունեանց ։
Եւ որ վերջին Կիլիկիոյ կամ Ռուբինեանց ․
Մին յետ միոյ անկեալն ՚ի մահ ջերմ արտասուօք ։
Թէ ո՞յք ոգւոյն տանց մահուն իբր իշխանութեան ․
՚Նախ Աղէքսանդր հզօր Արքայ Մակեդոնեան ։
Որ Հայաստան Հայկայ սահման նուաճեաց ․
Երբ վանէր Արքային կեանք եւ ՚ի մահուան ։
զԱրշակունեանց տուն առ երկաց վասն Արքայ ․
Մոխրապաշտ զէն պարսից իշխող չար սատանայ ։
Մինչ Արտաշէս մեր թագաւոր ժանտ յիշխանաց ․
Մատնեալ գտու ՚ի գառագեղ նենգիցն որոյ ։
Բագրատունեանց զԱթոռ փառաց Այրի ոցեալ ․
Երբ վեստն Սարգիս ընդ սադրայէլ եղբայրացեալ ։
Ջխմաստնաւէր Գագիկ Արքայն մեր պատրանօք ․
Ման ամախայ ընդ ՚ի բուզանդ յարգելս մնացեալ ։
Հուսկ Ռուբինեանց Կիլիկիոյ թագ պարծանաց ․
Իբրև նշխար մնացից չորից աւերակաց ։
Առ Լեւոնիւ վեցերորդաւ տոի հասեալ ․
՚Իսուլթանէ մըսրոյ իշխող բռնաւորաց ։
Օ՜ ինչ ըզ վերջնոց անխիղճ դահճաց յաւելից բան ․
Թէ Թաթարաց թէ Թէմուրէն թէ Շահ Աբասայն ։
Թող Ջալալեանց և Ջօսմանեան հարուածք ահեղ ․
Առ Ազգս Հայոց վտարանդին ՚ի ցիր ու ցան ․
Ո՞ր շղջակոյտ յանդս խղաշոր հրկիզելոյ ․
Ընդ դէմ հողմոց քառակուսի բուռն հնչելոյ ։
Ասի ազատ և ան հաղորդ ՚ի կիզմանէ ․
Այս պէս խմն Ասքան ազեանս վիճակ ցաւոյ ։
Մերձ քառասուն մլիոնաւ չափէր թուով ․ 1
Աշխարհագիր Ազգիս դժբախտ մշտա վրդով ։

1․ Ազգային թուահաշիւ առեալ ՚ի հին ձեռագիր պատմագրոց Ցովսեփայ ուրուֆ ․ իթէ Եպիս կոպոս ․ կամ Երէց ․ ոչ ինչ դնէ որ էշ ․ Այս ընդդեմ համարի իմացուածոյն մերոյ ․ ուշ յաւել քանի զ 16 ․ Մլին ․

Ջե՛րթ զան փետուր ծագուց հաւու մայրա կորոյս.
Զունի որդ թէ յակատանի յինքնածոյլ ։
Եւ զոր այժմէն 'ի կաղ 'ի կաղ գնէ հաշիւ .
Զորս Մլեան վտարանդի յեռանամեացիւ ։
Յայս կոյս յանկոյս 'ի թագստեան Ճռաքաղից . 1
Իբր ազգութեան պատիւ պահեալ միայն բանիւ ։
Յայն է խաբեալ 'ի խոր ծովու նաւեցողաց .
'ի Ճակատու պտոյտ հողմոց դէզ կոհակաց ։
'ի փոթորկէ թէ յաջողի զերծ եղանաք .
Վտակ բեռնթափ մերկ եւ կարօտ անդ ը 'ի կարեաց ։
Մի՞նչ կարասիք արդեա՞ց գոյից յոյս ապաւէն .
Տարապարտուց առ կլեալ յանդունդ ծովէն ։
Զի՞նչ այս օգուտ մակերևոյթ զառնա ու խառն .
Քանզի թափու ը կրեալ իծոյ անօսկեղէն .
Գիտել գիտեմք թէ յԱստուծոյ նախախնամեալ .
Փոփոխական վիճակ բախտի անդրաբերեալ ։ 2
Որպէս երբեմն զաւերմանէ սուրբ Տաճարին .
Յերուսաղէմ ուխտ առանձին ներ ծանուցեալ ։
Թէ ոչ վսեմ ըստ առաջնոյ տիպ պատկերի .
Այլ յոչ խոպան տարամերժեալ բարձի թողի ։
Ունի բազում Բեսելիէլ ճարտարապետ .
Զօրաւորէլ մեծ խորհրդոյն մշակ բարի ։ 3
Ուր հնագէտք իղեղ նախկինյն արտասուէին .
Բայց նորահասք անդէտք հնոյն կաքաւէին ։
Մին ափսոսէր զոր լուեալ էր յիւր զբանէ .
Մին խոկ կայտառէր 'ի նոր տեսիլ 'ի շուք վերջին ։
Նայլ վիհն առաւ մեզ անջրպետ մինչ տեսանի .
Ոսկրա անթըլպատ կեանք անօպոյ մեր 'ի կենի ։
Թէ առ Աստուած թէ առ ընկեր եւթէ մեզ խոկ .
Գործ խոտորնակ խոճոճ մեղմեխ վարք զաղալի ։
Տես զի՞նչ առէ Պատգամ ուխտին Ղեւտականաւ .
Քանզի եղեց զկնովք ճառից անջինջ կտակաւ ։

1. Մնաց. ե. 1. Երեմ. գ. 9. 2. Մնաց. գ. 6. 3. տես. և Եզրաս.

Որչափ յամառ 'ի մեզս կացցես անզղջաբար ·
Պրկնա կրկին 'ի քեզ ահեղան չարիք անբաւ :
Վեց հարիւրոց ամք ան գգոյ չորչորանաց ·
Ծառայութեան ազգի մերում անյագ եկաց :
Յօժարամիտ մշակ միշտ ժիր յանդս օտարին ·
Ջիւրեան Այգի տունկ բարունակ լքեալ 'ի բաց :
Յախտ ծիւրական յախտ մահառիթ հալին մաշին.
Թարց գարմանից խնամատութեան կառափնաւին :
Ջերթ զաչացու անտես հնարից յառաջի կայ ·
Թէ հանճարոյ սպեղանեօք ապաքինին :
Եթէ չառաք թեւս 'ի ճախրել համայն տեղիս ·
'Ի նշմարել զաղետալի վիճակ Այգիս :
Այլ զոր տեսաք և ընթեռնումք մեզ շատ հերիք ·
Հեծեծանօք և արտասուօք քաղել զոգիս ;
Աշան բարի ծանր հիւանդին 'ի յոյս կենաց ·
Քայլ է ոտին առողջաբեր յամր 'ի գնաց :
Տակաւ տակաւ 'ի զօրացումն թօշնեալ ոգւոյ ·
'Ի հարկեղն վայելչութեան նազիկ կենաց ·
Բայց մինչ 'ի հակ յաւօք համակ ափ լցեալ ·
Որ բառօրէ յան կողին անդր հէգ պարտասեալ :
Հատեալ զհոգ քաջ բժշկին 'ի դարմանել ·
Զենչ այլ քեզ յոյս զառ 'ի նմանէ վերա պահեալ :
Այսպէս խմն փոխաբերել մեր հայաստան ·
Իբր անտերունչ Մայր մնացեալ հիւանդ յեւր տան :
Եբր ծոցածին որդիք սիրոյն վտարանջեալ ·
Ցիւր մէ 'ի բաց յօտարաց ծոց աստանդական :
Բայսէ բարուց խորթացելոց հասարակաց ·
'Ի մայրենի ստածողական մաքուր գրկաց :
Ոչ տեսանել զարև բարի օր խնդութեան ·
Եւ ոչ ըմպել ջուր զովարար քաղցր յաղբերաց :
Տես դու փ մասն զաղթականաց 'ի Պարս կաստան ·
'Ինոր Ջուղայ բանտ հալած Նոր իջեան :

Քսան և չորս տանց հազարաց մերոց ազանց ·
Երեք հարիւր ճառաքարոզ հազիւ թէ կան ։
Երկու հզօր մեքենայիւք եղծեալ պատին ·
Զորս քեզ լուծումն մին ընդ միով ոչ դժուարին ։
Առ 'ի գիտել քանի թշուառ դերեաց վիճակ ·
Մանաւանդ յենթ լծոյ պարսից անօգոր մին ։
Նախ տեղական խոլաբորբիւն օրէնք անգիր ․
Չե՛շտ ախտական կրօնից մոլար մտապատիր ։
Զգոյս և զինչս օտար ազգաց յինքնագրաւել ·
Օ՛րինաւորէ իբրև հրաման Աստուած ադիր ։
Եւ ոչ այսչափ միայն յագուրդ սափ սովուն ·
Այլ տալ վարել պէսպէս տանջանս յանագորոյն ։
Մինչ խոնարհեալ ընդ գրկիցէ զաղանդ դենին ·
Հազիւ տաէ թէ փրծանի յանշէջ հրոյն ։
Թոլպատերից նորաղանդից ժառանգ ընտրէ ·
Ընտանեաց տանց գոյից իրաց յանձնայնէ ։
Մինչև ցեօթն ազգ տայ տիրանալ ընչից նոցին ·
Իսկ ժառանգաց նորա տառապեց յուրոց զրկէ ։
Յայսնենդ վարեալ խիստ ճնշանօք ըղ գաղթականս ·
Ապակեայ խառն շաղախ որմոց յատից ներքանս ։
Ցորժամ ունէր ցանկ եսահման 'ի Փարպաշ ·
Կորգեալ նոցա իգործ չինին և 'ի լկանս ։
Ուր հատուած մի մոխրապաշտից ոչկարացեալ ·
Դժոխ ըմբեր չարչարանաց երկար տոկալ ։
Զիւր Ուտրուշան դենին նորոյ առնէ փոխան ·
Գտրա աբաղին Յօսէն աբար զանուն փոխեալ ։
Բայց մեր ազանց համբերատար կիւրեանց հաւատ ․
Մինչև ցայսօր խոշտանօք պահեալ անխախտ ։
Այո՛ թափեաց մահուն քրտունք խառն ընդ արեան ․
Այլ ազգս թեանս վսեմ անուն չարար ապախտ ։
Երկրորդն իմն զանխմաստ բարս մերոյ ազանց ·
Որ 'ի հեճուկս սարսուռ քինու ընդդէմ միմեանց ։

’ի Հալածանս հիմանութեանս յանիրաւի ·
Առ ’ի յաղորդ դժոխահեռ կըրեց ւրեանց ·
Զոր քան զամէն յոմանց ’ի մէնջ հետեւեցելոց ·
Վերածանոյց խայծիւ խղճին որսացելոց ։
Վնասք անբաւ ծն անդր քանչափ ’ի մեր ազինս ·
Քան բուն չարաց մոլորանդեյց առ բերելոց ։
Ուստի փոխուստ ելք նոցին աստանդական ·
Նախ ’ի Բաւարայ ուր տունս երիս արդ հազիւ կան ։
Իսկ յետ փոքու եկեղեցին ճոխ յիշատակ ·
Ապագայից Ազգային ճառ հանգստարան ։
Ոմանց թերեւս Բանդարարոբաս յորեւ տեղի ·
Ուր մեք տեսաք տապանս քարս յանապատի ։
Թուեր լինել հանգստարան գաղթականացն ·
Երբ քայքայեալ տայր նշմարել եմաստու մի ։
Մերթ ’ի Սուրաթ թէ ոչ Գուջրաթ երկրորդ տեղի ·
Ազգին կայեան ճոխ եւ փարթամ տուն վաճառի ։
Ուր կառուցեալ զոյգ սրբազան Տունս Աղօթից ·
Մին անդր ’ի տան մին յարտաքոյ հանգստարանի ։
Այն որ երբեմն ըղձակերտեալ ’ի սէր Ազգին ·
Ցորոյց նուէր նոր Տպարան յէջ միածնին ։
Որպէս յիշէ մեր Սիմէօն կաթուղիկոսն.
’ի մատենոջն յիւրում տպեալ ժամանակին ։
Արդ որոնեմ եթէ գտցես հայ օք ’ի մէն ·
’ի տալ ծանօթս քեզ ողբալի անցից նոցին ։
Այո՛ վայր մի գէթ տակաւին քեզ պատմաբան ·
Եկեղեցիք եւ մեռելոց գամբանք տեղին ։
Ոչինչ անդէալ յիշումն աստի ինչ պատահար ·
Զոր պատմագրէ խօջմալ անուն ուրուք Նօտար ։
Ականատես յաւուրս իւրոյ ժամանակի ·
Իբրեւ վկայ հաւատարիմ բանիւքն ճարտար ։
Խան Ցարութիւն ամն զիւատանջ համախոհօք ·
Զան լուր ադանդ սահղծանէ ցնոր մտօք ։

կմախից շարս 'ի տան պահեալ յատուկ տեղի .
Պաշտէ խնկօք եւ մշտառ լոյս մոմեղինօք :
Ո՛ եօթնեակ գաւներան երբ քահանայ ձիթով օծեալ .
Մատակարարք յետ տղանդոյն քու ըմք հաստատեալ :
Յեօթն խորհուրդս եկեղեցւոյ վճռկ դատարար .
Ուրաքանչիւրն առ մի պաշտօն յատկացուցեալ :
Սուրբ խորհրդոյն ձեւ առ նոսա առ փմճար .
Բացայայտելն խղճի մերում գործ անհնար :
Մեայն միայն մկրտութեան կերպ համառօտ .
Տացուք գիտել հանճարեղիդ եթէ յարմար :
Մ՛ինչ ըմբռնիք սոսա քահանայք 'ի գլխերին .
Ընդ երգեցիկ դպրաց եւ ըեանց առագաստին :
Ցառաւօտու 'ի լուսալիս լճոյն փութան .
Իբր առ խորհուրդ մկրտութեան մեղաքաւեն ; 1
Երկ սեռք մանկանց 'ի գլուխս հեղուն ափով մեջուր .
Ասեն սաղման անցաք 'ի հուր արդ եւ 'ի ջուր :
Օծեալ զճակատն նշա իւղով դնեն սնդոյր .
Գարշ երեսացն իբր քաւութեան մեղաց կազդուր ; 2
Հուսկ 'ի զգենուլն նոր հանդերձից կացեալ յոտին .
Ցան երգել զերգս պատարագի խորհուրդ խորին :
Ձեռանէ մանկանց կալեալ խաղան 'ի ճաշ .
Թացեալ գինւով առնուն ճաշակ պատառ նախկին ; 3
Ո՛չ ան դոյն ճիւղն առէ լինել հասարակաց .
Ամենայն ինչ զոր գտանիւր 'ի տունս մանկանց ;
Առ որ մատնեալ զաղանդաւորսն 'ի շնութիւն .
Իբր փոխադարձ պարտուց սիրոյ բորբոքելոց :

1. Թուի առեալ զայս 'ի մահմետականաց (զօսլ. Ջնորըդ .)
2. Ասեն եւ զայս 'ի Բ.Թիայ կոչեցեալ կարմրափաթեթ կատարուերն տեղւոյն . որք յամենայնում աւուր երթան 'ի մերձաւոր գետն 'ի լող . նախ արկանեն անդ զշունակս ծաղկանց . եւ յետ լանելն սնդուրեն զճակատս՝ եւ երեսն զքիթն . զայս տեսեալ մեր աչօք .
3. Այս խորհրդածոր փոյթ էր նց յօրինակ մատնութեան սուրբ խորհրդոյն 'ի նախատինս , որպէս Քրիստոս եցոյց Յուդայի . Յովհ. ժգ. 26 .

Յաւել քան զայս խօսելն զիրաց ոչ ինչ արժան ·
Քան զոր փոքումբք ՚ի խօսափամն խղճի եղան :
Մի զարմասցի ոք յայսմիկ հաղբս տառամնայի ·
Մինչ գեր քան զայս վարժ ի հրամայրք առ սեռս մարդկան
՚Ի սոյնիմասփեալ արժան հատոյց զանէծս որբոյն ·
Յեռանն Եփրեմայ Հայրապետի հանգուցելոյն :
Երբ Նուիրակ Էջմիածնի ՚ի Հնդ կատան ·
Գտեալ նոյա անապարշաւ անզեղջ ՚ի նոյն :
Սոյն միզ թուլի առեալ նոյս խպառ ջնջման ·
՚Ի մեծ ուէ մինչ ցփոքունս ներգործական :
Զի թէ պաշտօնն Որթոյ ամ մահ յերկս հազարս · 1
Է՞ր ներելի խոպժոզայն չարեաց սոցայն :
Որդ թող սոցա հօրց զեռամբոյլոյ գրացելոյ սորին ·
Հանելիս ադիր զալծա հաղորդ օժիտ քախոին :
Այն որդուանէր հնդկաստանի ամ իւածոյլ ·
Այսօր առմեօք փոխալ փայտիւ տեղիլ նորին :
Ձե՛ր պարարուն գոյին իւրով լոտ առաջնոյ ·
Զոր միքամնաք ամօք առաջ թէ աշխայնոյ :
Երից տասանց եւ երկ ամայ թեք շրջանին ·
Բարձեալ յանուն վերա նորոգ կարեւքն յաւսոյ :
Սուրբն Գետրաս բառացին յայլ եկեղեցւոյ ·
Ընդ գրերաւ ասեն նստեալք ի յօղբ սրոյ :
Ընդաւուրոց պանդխտելոց վայրկ օթարան ·
Ցյց եւ նշխար յուէս աշխար մերում շքոյ :
Ընդաւդա եւսյս յետ սակաւուց ամօու գկայ ·
Ըստ գրոցնայն իւրոյ անկեալ տան սուրաթայ :
Ցոյնժամ բազնի մեր իւանաւք ՚ի սուրբ տանէն ·
՚Ի բրեւ կալուածք առանց ժառանգ այլում մնայ :
Գործ ՚ի Մադրաս յիշատակարան հնդկա հայոց ·
Խմաստութեամբ նաեզանձիւք ձոխայելոց :
Որ պայազատն Աղայ Շամիր գէրթ զատոլ պայծառ ·
Փայլէր երբեմն ան գերազանց պակ ՚ի ծոց ·

1· Ելից · լբ · 28 ·

Ընտրէր ազգին պէտք դպրատուն և տպարան ·
Արբուցանէր անիմաստից շնորհաց ծորան ։
Մինչէր այն անուղակամ պարծանք ազգի ·
Բայց հազարաց ներցուկ կենաց եւ յենարան ։
Յետ հօրն որդի Եղիազար ոչ ինչ ընդ հատ ·
Ցունակութեանց սեպուհ բարուց հօրնիւր բաղդատ ։
Ջանէր խնդրէր հին ձեռագիրս ուր կարծէր գոլ ·
Գնել տալ ծրել բաշխել յազգին նպաստ ։ 1
Ո՜վ դառն ցաւոյս արդէ փոխեալ ՚ի թիւր շրջան .
Խայժ կսկիծ բանագիտին գեր քան սահման ։
Ուր մեր գրեանս Ագամախոս բարբառ վսեմ ·
Իբրև անարգ առ յոչնչի գնէ փոխան ։ 2
Որոյ մինչ ցարդ արդիւնք ճգանց ջերմ՝ վաստակոց ։
Սեղան կազմէ տոհմականաց դոյզն եղելոց ։
Ուր այժմ վիճակ անդրախուսեալ վարկ յեղկելիս ·
Զրկեալ մերժեալ յամենայնէ աղխիւ վիլայոց ։
Երբ խորթացաւ որդին կաթամբ օտարոտի ·
Իբր համճարեղ ծնունդ վսեմ աստիճանի ։
Առ ոտն եղծեալ փոյթ քոյքայեաց ազգին հօր տուն .
Ելից լացեալ զաղբիւրս կեցից ծխականի ։

1 Տես զվերջաբանութիւն ՚պատմութեան Միացորդաց Հայոց և Վրաց արարեալ յամի Տեառն 962 և տպագրեալ ՚ի Մադրաս 1775 ·

2· Փերեզակ ոմն այլ ազգի · ածեալ ՚ի մեզ գրեանս պատուականս 21· հատորօք · առաց գնեալ 4· ռուփիք՝ խնդրեաց և 1· ռուփի օգուտ , զոր տուեալ ստացաք · զարժանաւորս նոցին միայն յիշեսցուք ՚ի գիտութիւն · Լամբրոնացւոյն մեկնութիւն պատարագի · Յովհաննէս Կաթուղի կոս. Մեկնութիւն 12· Մարգարէից · Ոսկէնի հաւմնայեցւոյ հատ՝՝ 6· Ընդհանրաց՝ Շնոր՝՝ Պօլսոյ տեղ · և խօսակցութիւն Յովհաննու վարդապետի ջուղայու վանաց ընդ Շահ Սէլէման Արքային պարսից ՚ի վերայ Քրիստոնէականի հաւատոյ՝ ձեռագիր հայ և պարսիկ ·

Թուի սոյն այս լինել զաղափարն՝ որով յամի Տեառն 1797 · տպեցաւ ՚ի կալկաթա աղաւաղ և վրիպակալից ուր և ՚ի յառաջաբանութեան յիշի , սակայն որանդ վասն մեզ մաշ գոլոյն և անկման քանի մի թերթիցն · զորս նեթէ ոք ընդեցէր առ մեզ՝ ընդ սիրոյ կշռեաք ·

Սոսկ ազգութիւն Հայկայ էառ պատիւ անուան .
Այլ ոչ գործովք և Հաւատով Նախնեաց նման ։
Եկաց ընդդէմ աւանդութեան եկեղեցւոյ .
Մոլորութեանց ծնող գտաւ յեղբարց իւր տան ։
Այն և այժմ պխտակ անուամբ փայլի զանուն .
Գոյի Նախնեաց այս պանծալի ազգային տուն ։
Բայց զոր զգայ և ազգ ունէ մեզ ցաւալի .
Ոչ ընդ երկար գէթ կխոսգար Միալ կայուն ։
Հայեաց ՚ի վեր անդր ի կողման յայգ ՚ի խնդիր .
Ցայգաբաբաւ տուն վաճառաց վայր դաշնագիր ։
Ընդ քաղաքաց գաղթականաց դժբաղդ եղբարց .
՚Նաւ բեռնաբարձ նուրբ բեհեզօք արդիւնալիր ։
Ուր փայփայէր մերթ ու գլուխ բախտի Նուիրական .
Դնէր զհօգ ՚ի կառուցումն տան սրբազան ,
Զայն տայր եղբարց գալ ժողովիլ ՚ի մատուցումն .
Հոտ անուշից սուրբ Հաւատոյ խունկ ի պաշտաման ։
Իսկ արդ թէ ուր գէթ յիշատակն եկ տես դու .
՚Ի Հառաչանս յերկկամանց մեզ թափանցու ,
Միայն յիշէ մերթ ՚ի կոծս կա Էջմիածնի .
Թէ էր երբեմն անդ ժողովուրդ երկրպագու ։
Դարձ դու միտ անդ զԱգբարաբատ այն է Ագրայ .
Քաղաքն պանծոտ ուր Հրաշակերտ Թաջ գեանջըն կայ ։
Ծովով ազգիս և ոչ սակաւ յայտնի տեղի .
Սակայն այսօր մի՛ զարմասցիս թէ ոչ ոք կայ ։
Որին Հանգոյն գուայիէր քաղաքն ողբամ .
Ապստամբի պարապորդաց միկկից անգամ ։
Տուն Հիւր ընկալ վայր դարմանեչ պանդխտերոց .
Ուսոխյաւել քանդալ տեղեաց ցաւ յիս զգամ ։
Սպարապետ Ցակոբ Գեորգան քաջ ազգասէր .
Մինչ ընդ թեւօք խնամոց սիրոյն պարունակէր ,
Եկեղեցի Ս. Քահանայ ժողովրդով .
Զանուն ազգիս և շուք պատուոյ զերափայլէր .

Յորունց եղեալ զէն և զասպար ՚ի ճակատու ·
Նեղ վիճակաց անձուկ կեցից Հայր ձեռնտու ։
յորեան բազումք ՚ի շնորհս սորին զարձ անկեր ՚ի տունս ·
լի օրայիւք ընդ դէմ բախտի կո՜յր տախանձու ։
Բայց երբ անկաւ անձն մահացու յոստի կենաց ·
Անկան փութով ընդ նմին բարիք բազմաց ։
Շուրջ զկողմամբք Թափառեցաւ հոյլ աղքատոյն ·
Մնաց Այրին եկեղեցեաւ ցարդ սեւազգեած ։
Թէպէտ սպասք սուրբ տաճարին անդրափոխեալ ·
՚Ի Ջուղայու վանս Համբարատենչ տեղա փոխեալ ։ 1
Սակայն զսպիք որ ՚ի վիրաց դառն աղետից ·
Տարապարտուց աւաղանաց ՚ի մեզ թողեալ ։
Եւ թէ զհամբոյր միտ առ եղբայր լեր կարեկից ·
Կորուսանն անգիւտ մեծա քանակ գանձուց գոյից ։
Հարիւր հազար ռուփոց նուէր յազգային տունս .
Իբր հիւ խաւ նուիրական ջերմ եռանդից ։
Մինչ հեղինէ Այրին զիւր բաժ ապրուստ կենաց ·
Պատարագ ածէ սուրբ Աթոռոյ չորից տեղեաց ։
Էջ միածնի սուրբ Սաղիմայ և Ջուղայու ·
Կուսանոցացն զիւր Թիմական մայրա վանաց ։ 2
՚Ի հոգ ան ճար առ ՚ի վճար ըղձից ներքին ·
Նենգի կեղծիք որդւոյ իւ րոյ ապիրատին ։
Ում հաւատայ տալ կատարումն փափականացն ·
Կլեալ նորա յիւր որովայն անդնդոյին ։

1. Յետ խանգարման զուարճերայ գործոյ ապրուստի իւրոյ առ մեզ եկեալ ՚ի գրել առ Այրին Հեղինէ և տալ ածել այսր զորչափ սպասս եկեղեցւոյն . Ոսկեայ Արծաթեայ ընդ պատուական զառնուածոյն դէհսանօք, Իբրև 3000 ռուփոց արժողականի զոր առաքեցաք ՚ի վանս Ջուղայու առ ՚ի տալ կարօտացեալ եկեղեցեաց, որք լոկ ձուլեալ ըստ հաճոյն ․ Քանզի յետ փոքու ՚ի յառնիլ ապստամբաց ասելոյն ՚ի սուր առ քրիստոնեայս և յաւարի ընչից նոցին, չքանայր և անդ ղայն ամենայն · մինչ մնաց եթէ ՚ի բռնակալացն ոմանց եւս Հայոյեցաք՝ որպէս թէ պարտէաք պահել առ յեկեղեցւոջ քան առաքել ՚ի վանս Ջուղայու ՚ի հալէլ ·

2. Զկուսանոցն բերաք ՚ի Թիլիս Ըթոռոյ՝ ըստորում և յանդ զնի Ըթոռավանն եպիսկոպոսին, որոյ ՚ի գնալն բազմի ՚ի վերայ ·

Խնծոր լեալ պտուղ որքակայուտ մայրանեանդին .
  Երբ չարաչար եարբ բաժակ մաՀու յանձին ։
  Սրախողխող գլխաթաւալ նա և Հրկեզ .
  Ընդ ՚հզօրաց ապստամբից տեղականին ։
Ըստ ՚ի կատար առածն Հնոյ բնաբանէ .
  Թէ զօձին փուշ Արմենն միայն մարսել կարէ ։
  Բայց և այնպէս ոչ ոք ՚ի մէնջ տարսի գոյայ .
  Կամ օրինակ յանձին իւրում գաղափարէ ։
Թէ յաւակնել յիրաւ առնաց ոչ դատեցայց .
  զԱռիթ վատուն ճշմարտութեամբ ցեռոն ՚ի ր խիկ տայց ։
  Իսկ զբանէ անկառաւար գլխոյ Հօտին .
  Թեմից ախոռ Ջուղայու տան սրբոյ վանաց ։
Թէ ունիցէր անդ ՚ի ծոցի վիճակաւոր .
  Ընձին զգօն Հովիւ ու խոտին պատկաւոր ։
  Զտայր այլոց մաւտ ՚ի կորուստ և զոր կորոյս .
  Թողակ ապքին օգուտն բազմաց պատկանաւոր ։
Այժ ընտրեալ անձն անարժան ՚ի Հ.գ տեղին .
  Ան ընդունակ սուրբ պաշտամանց լսիրշ ոգին ։
  ՚Նեղ լեալ Նմա վիճակ անձուկ սրբակեցից .
  Լքեալ դարձաւ լինել ժառանգ ախորժակին ։
Ամաց բազմաց յամառ շրջան կենաց Նորին .
  ՚ԻՍէյդաբադ իբր քաՀանայ անկեալ թեմին .
  Անբաւական ունկնալսցին տալ գործագանգս .
  Առ ՚ի Հոգալ զբաղեցմանի բուժ քաղցկեղին ։
Ընդ ան խնամ վիճակն Նախկին արդիւն արար .
  Եկաց մնաց զերթ զանտերունջ անմխիթար ։
  Մինչ Հաս զօրհաս առն Աստուծոյ իշխանին տան .
  Ծածկեաց ՚ի Հող ըզ դին Նորա ձեռամբ օտար ։
Եւ յետ որոյ մեզ չքօցաւ պարգև Այրւոյն .
  Զոր ծանուցաւ ցաւօք սրտի քեզ վաղագոյն ։
  Արդ դու ցոյց մեզ պատճառ այսմիկ թշուառութեանց .
  Ով արդեօք իսկ թէ չէ մեր խօսք ճշգրտագոյն ։

Ո՜հ թէ ո՞ր քան սոյնս սարսա վէսաք անցեալ .
Ցան պարտ գլխով վանաց տեղւոյն Հրաշակերտեալ ;
Իսկզբանէ եթէ իցէր Հսկող 'ի նմին ;
Լինէր ասկի սիւնք Աթոռոյն անդրա փոխեալ .
Թողումք աստէն Բաբօլ քաղաքն Համահանգոյն .
անկեալն 'ի մահ մահ յաւիտեան անագորոյն ;
Ուր ժողովուրդն առանց Հովուի որսին մատնեալ .
'Ի դառնագեղ պայականաց մշտա արթուն ; 1
Օ՜ ինչ մեզ օգուտ կարդալն ցաւոց յականծ Համեր .
Ուր չեք ասէ ներգործութիւն առողջաբեր ;
Ուրեմն միայ ծածկեալ 'ի խիր ուր կայ այժմէն .
Դարձցուք 'ի կարգ նորոյ բանից մեր ցանկ աւեր .
Հրաւէր կարդամք այսր կրկնակի ուշիւ պատկան .
'Ի ոսկեպատ քաղաքն փեգու Բրմայից տան ;
Ուր այժմ Ռանգուն փոխեալ զանուն առնու տեղի .
Վայր գոհարաց տուն Հեշտալի ժողովրդեան ;
Յորում ազգ մեր մերթ Հսկայից էառ պատիւ .
գՃնազարդեալ յաջողուածովք իքաղցր անիւ ;
Այժմ Հակադարձն քանի ազգաց ոչ արժանի .
Ցոր Հայթաթէ զառօրեայ պէտս կեթ Հաղիւ ;
Մնօք յառաջ թերևս կշռէր գոյիւ կարեօք .
ցան Հազարաց Հարիւրական չափու ռուփովք ;
իսկ նարդենիս Համախմբեալ մին ֆռասանց .
չէ ձեռնահաս քեզ ցուցանել տամբք եկեղեօք ;
Մնասք սորին անտարբեր տայ Հրկիզութեան .
ընդ շրջանի անդրամիկնեալ Հին տէրութեան ;
Այլ մեք ասեմք վեր ընծայեմք տխեղծ կենաց .
տեղւոյն ան սուրբ Հոգեկորոյս պաշտութեան ;
Դարձջիք առ իս ասէ Աստուած մինչ դառնամ ձեզ .
Թէ ո՛չ դառնայք սուր իմ սրեալ ձգեցից ձեզ ;

1. 'Ի թիւ բացալքելոց՝ արժանէր ունել և 'զԹեմն Բարեգեն՝ որ յանհոգութենէ վանաց՝ զերեսս իւր դարձոյց առ այլս. ամօթ մեծ ;

Յորժամ լիցէք ՚ի քուն միայց անզեղջ դարձի · [1]
Արդարութեան անշէջ Հրով տանջեսցի ձեզ ։
Այսչափս ասէն քեզ բաւական յօն անդր դարձիր .
Մուտ ՚ի Դաքս քաղաքն բերրի արօրադիր ։
Գլխձի յԱրծաթ Արոյն յՈսկի մերթ փոխադրէր ·
Աշխիս պարծանք տուն մեծազանձ պատկադիր ։
Ուր անկեալ ՚ի պարտիզի երկամբք նախնեաց .
Առասպելեալ ծառն արծաթոյ մալից արդեանց ։
Որպէս արդէն կալուածովք Հին դիւցազնեաց ·
Կթին պտուղ յեանս կեցից թռչակ կենաց ։
Սակայն զորմաստ պտղաբերից անկից Նախկին ։
Ապականեալ արդի բերմամբ ժամանակին ։
Եթէ հկայ մին ՚ի տասանց մասանցն մինչ ցարդ ·
Ոչ ընդ երկար եյոյս կելոյ առ սա բերին ։
Նորէ գործ առեալ մասինսք յինն նոր տեսարան .
՚ի Սէյ դաշտէ քաղաքն ուեր յերրորդ կոյեան ։
Գաղթականաց աշխի մերոյ ՚ի Բանդալոյ .
Ուր Համախումբ Համակարիք տեղի կալան ·
Մինչ ոսկեղէն շղթայ սիրոյն շուրջ պատէր ·
Նախանձելի վիճակ բախտի սեւն յաղթարէր ,
Աշխէս գիւղակ ընտիր կերպաս վաճառք նոցին .
՚ի Համօրէն ազգ Եւրոպիս տարածանէր ։
Իշխանք էին առ Հասարակ պերճ ճոխացեալ .
Աշխի ազգի յաջողուածովք բարգաւաճեալ ։
Երբ շղթայից Հանդոյց սիրոյն խորտակեցաւ .
Եւ ոչ մի տուն արդ ՚ի նոցունց ասի կացեալ ։
Եկեղեցին խախտեալ Հիմամբք մերձ առ անկումն ·
Ցաւոր սիրոյն մանկապատեալ դնի յեղծումն ·
Որքան ճաւէ ինքն ընդ իւրոյն Հայեաս նորքին.
Չիք կարեկից լուող ձայնի առ խափանումն ·
Լալ ՚ի ծոյն գաղձանադիրս յիշատակի ·
Հոյլք դամբանաց ննջեցելոց յարձակ դաւթի ։

1. Յովէլ. բ. 12. Մաղաք. գ. 7. Սաղմ. ՚է. 15.

Մէն մի տօքս լուռ և անշշունչ 'ի խոր շիրմաց .
Գէթ պատմաբան 'նշխար յապա ժամանակի :
Թէ մերթ գտաւ սերունդ հայկայ տոհմին քաջի .
Յորժամ' չէր ոք 'ի Հնդկաստան հարթող տեղի :
Այո՛ հարթեաց շաւիղ մինչ օտար ազանց .
Ցեւր խանգարել անդրա մերժել վիճակ բախտի :
Այսպէս թերևս այժմ եկայա պարծանք ազգիս.
Նկարագրին 'ի Հնդկաստան լոկ տեսողիս :
Զի քաղցրն այն չար 'նախանձու որ մեօք պատեալ .
Զոյս այլինչ մեզ իմանալ քան զօգեալիս :
Աչ՛ք եկ 'ի վայր գուն ինչ խոնարհ մօտ 'ի Չինչայ .
Քաղաքն աւեր փլուտակօք հետազօտեայ :
Ուր հոյակապ սրտաառուչոր եկեղեցին .
Խաչ 'ի գագաթն փայլի միայն իբր թէ կեայ ,
Տեղիէր սա կիսակալ տանց մերոց ազանց .
Դրուագ վսեմ զարդ եպակ սերձ իշխանաց ,
Ու խոտաւեղի եհրաշագործ աջով սրբոյն .
Կարապետի ցեաւն ցոլհանն հզօր բազկաց :
Արդ 'ի ժամուս մորմոքելի տեսիլ նորին .
Բանան կսկիծ 'ի սիրտ քնքուշ տեսանողին :
Այրիք երկու լցեալ աւուրբք և անկարողք .
Անուամբ եւեթ 'ի բր ժողովուրդ սմա ասին :
Ահա ցայս վայր դադար առեալ աղօթից ձայն .
Զայն պարծանաց եձայն շքոյ ժողովրդեան :
'Ի քաղաքաց աստցելոց մեր ազնէից .
Վիշտ անպատում աղէտ հոգւոյ քեզ բաւական :
Պար ձգուք աստէն յայլ նոր տեսիլ զարմանազան .
'Ի հորիզոն մեր Ազգային ժողովեալ տան :
Մայր աքաղաքն Հնդկաս տանխուրբն Կալկաթա . 1
Իբրև դշխոյ մայր պանծալի տեղեաց համայն :
Այո այս տուն Երբեմն նախնեօք գերափայլէր .
Յորժամ ոգի բարբառ և կեանք 'նոցին մին էր :

1. 'Ի հոգե որոնանաց ջու շայու սուրբ զթեմս ասացաւ վասն ճարպաւլից գոլոյն.

Երբ ձգեցաւ օտարոտիւք 'ի նորա նորս ·
Գատառոտեաց ըզ միութիւն ազգին հաէր :
Չէր ասա 'ի մեզ ոչ ըզգօն միտք հանճարեղ ·
Գաղափարել յօտար ազանց գիւտ հրաշագեղ :
Սոսկ տեսարան եւեք անցից արտաքն յարգար ·
Որ սաց կալաւ շռայլութեան յիւր գառագեղ :
Սամպէտս ասաց մեր ազգային Ուսումնարան ·
Ետ մոռանալ ըզ մայրենւոյն բարբառ եբան :
Ընդ օտարին խնամութեան ուռկան լարեալ ·
Անկաւ 'ի նոյն 'ի հիւծ 'ի մաշ անդերծական :
Նախնեաց 'ի մեզ երկամբք ծնեալ եկեղեցի ·
Դպրոց փարթամ եւ հիւրանոց օթ աղքատի ·
Ջերմուն 'ի ծածուն դոյլս առատ 'ի զարգացումն :
Առ շուք փառաց բարգաւաճման իւրոյ ձեռի :
Արդ միօք աճալ թէ յոր սահման վիճակ նոցին ·
Իսպառ թշուառ թէ զարտաքինն եւ թէ ներքին :
Զի մեքենայն չար նախանձու ատելութեան ·
Փլոյց 'ի չիք վայելչութեան զամրոց նախկին :
Եկեղեցին հինգ հարիւրոց հազար ռուփեաց ·
Կալուածովք իսկ նաեւ զարդուք նուիրատուաց :
Իբր շահաբեր նաւ ըեկաբեկ յալիս ծովու ·
Տարուբերի խծեռն անփոյթ կառավարչաց :
Ամսականաւ մերձ վեց հարիւր ռուփիք բաշխէ ·
Կարօտելոց իբրեւ թոշակ անդկէն յիւրմէ :
Բայց ըստ մասին անքննարար եւ ան վայել ·
Թէ ու՞մ արժան եւ թէ ում ոչ բնաւ խտրէ :
Զերթ զամենչակ Այգեստանի խոպանացեալ ·
Կթի պտուղ զորինչ ինքնին տալ խոստացեալ :
Ան հող 'ի տունկս անփոյթ յանձումն առ ապագայն ·
Ցօղուտ անդկին 'ի շահ որոց առ նա կախեալ :
Հուսկ ըզինի որպէս այժմէն աղաղակէ ·
Թէ մեռաք անդկի ընդդէմ եկեալն նուաղեալ ;

Ուստի ընկալս սուրբքն առ ազգաւն ըստ կարելւոյն ·
Զափաւորել ձեռնադրել անօրինէ ։
Սաս քան զամէն եղեւ կարծի ինչ անպատական ·
Սուրբ Տաճարին զուրէք եսպաք իբր անպիտան ։
Համել վաճառ խորհրդածի անդր ՚ի կորուստ ·
Նյաւ որսից նաւ լողաց տոյժ հոգեկան ։
Որով խոռ զազրիւրս ուրոց բարեպաշտաց ·
Քնջին տաճարք անձեռագիր պիղծ տանկաց ։
Աւաղ այսպէս եկեղեցին հարսըն լուսոյ ·
Փոյթ մերկանայ կորուսանէ զարդ իւր փառաց ։
Բազում եւս կան ցաւալիք մեզ նիւթ վիպոյ ·
Սակայն թողումք անյիշատակ սակս ամօթոյ ։
Զի մի առ մեզ բացցին լեզուք պարսաւանաց ·
Որոց են միշտ խիղճ մրճոտեալ կրից նոքոյ ։
Մինչ լռութիւն ժամանակի կառավարչին ·
Պահանջ ընէ այլում ՚ի հօր փոխան նորին ։
Ընտրի յանձանց ըստ հաճոյից ում ախորժէն ·
Կոչի ժողով կնքել նմա իբր ըստ կարգին ։
Այնքան փութով անցեալն գործ թարց քննութեան.
Թէ օգտակար կամ ընդ ներհակն առնել վախճան ,
Որին առաւելէ մին երկրորդէ լինել ուղիղ ·
Հոգւոյն անտես քանի ամաց գործոց լրման ։
Ընդ դէմ այսմիկ անկարգ գործոյ թէ յարիցէ ·
Հայրենասէր ոք ընդդիմամարտել յանկեղծ խղճէ ։
Ցանխբատոյց վէճ ծնանին լուտանօք իսկ ·
Վարկ անմեղին յարհամարհել զո՛ և իցէ ։
Մինչ դէպ լինի յոստիկանէն տեղական ·
Խնդրել պահակ ընդդէմ իրեար վիճոյ յուզի ։
Ահա այսպէս թէ գայ ժողովն առ ՚ի չինել ·
Չինեալն անգամ ապականէ ներհակ խղճի ։
Ուստի պատիւ աստիճանի ընտրեալ անձանց ·
՚Ի ժողովոյ անտի նոցին յետս նահանջեաց ։

Յորժամ տեսես թէ զազգայնոյս թողեալ զօգուտ .
Յուզի խնդիր դատաստանի ընդ դէմ միմեանց :
Քանզի ախտ իմն իսկզբանէ դժոխային .
Ներսպրդեալ յոգիս ոմանց տանջէ զմարմին .
Առ անձին խէթ կերք նախանձու յանդ վճարել :
Զոր ընդ երեար տարեկանօք նիւթեալ ունին .
Օ՛ երթ զարտաքնոյն և ըզ ներքինն ոչինչ տարբեր .
Գուշակ լինի ապագայից վտանգաբեր :
Յոտից ցգլուխ որպէս բորոտ չէք ինչ տեղի .
առ ողջութեան ողջիկ կենաց քեզ քաջալեր :
Երբ վարագոյր բարոյական ուխտին սրբոյ .
Պատառեցաւ սրբա պղծից եկեղեցւոյ :
՚ի վարձկանաց և ոչ հովուաց հօտին անմեղ .
Զինչ այլ թերև վէրք անպատան մըմռընջ ողբոյ :
Չէր ցայս վախճան վիճակ տեղւոյս ապաւաղեալ .
Իջելից անտի յետ ազգութեան շփոթ առեալ :
Քանի ամօք առաջ քան զայս յոր տակաւին .
Ազգասիրաց խումբ մի յատուկ ընդ իւր կցեալ :
Հաւատարիմքն միշտ հնութեանց որովք ուսեալ .
Լի հաւատով սեպհականաւ պտղաբերեալ :
Այլ մինչ սոցին շուք պակասեալ տանէ յատուկ .
Դժգոյն եղուք տանս սեպհական նոքօք բարձեալ :
Ոչինչ նուազ յառաջ քանզայս մինչև ցերէկ .
՚ի մեր ազգիս լոյս նորընծայս տեսեալ երբէք :
Քան զոր զգայ այժմ ծիանթափ զուրկ խկարեաց .
Ղուար ՚ի հոգս բազմածախսից անձինն իւր հէգ :
Ընդդէմ աւուրց նախնեաց մերոց հօրց երջանկաց .
Որք գանձեցին զանբաւ բարիս յիշատակաց :
Կալուածք բազում գոյք անկոպար փառք անհաշման
Որոց ստուերք անյայտ արդ ի ժամանակաց :
Թո՛ղ դու ըղձին իշխանս ազգի մոռացելոյ .
Բեր յիշատակ զԱղայ Սարգսին ծանօթ նորոց :

Զորից բիւրուց ռուփովք եղեալ պսակաւոր ․ 1
Թողու բաշխէ ապրուստ կենաց թոռանց իւրոց ։
Թէ մեր աւուրք զայն գանձ տալ արդ չքացեալ ․
Ջատուերն անգամ ՚ի ժառանգորդն Հայկեան տեսեալ ․
Զինչ այլ քան զայս քեզ ապացոյց ժամանակի ․
Հնոց ընդ նորս յեղյեղէ յերկինս զանազանեալ ։
Յայս վայր քեզ բաւ վէպ ցուցագին այլ ընդ այլոյ ․
Դարձ ՚ի մլրոց պետակ անուամբ մեր ազգային ։
Ուր քեզ հնչէ ձայն գուժաբեր վնաս ազգի ․
՚Ի տրտմութեան և ՚ի թառանչ սրտի քոյդ ։
Ով իշխեր իւր հազար ռուփովք տուն ճոխացեալ ․
Ընդ ՚ի նախնեաց հոգեպարար սեղան կազմեալ ։
Աճող թէ մեր ինքնահրաւէր որդիս սեռանց ;
Մինչ ՚ի նորոց զերեմն ՚ի վայր հոգեւ վարեալ ։
Հայ համբակաց որպէս մօրու ան գրկելի ․
Ընկուր ձաւէ զաղէտս հոգւոյն կսկծալի ։
Թէ զիմ թոռունք էր ապերախտ ինձ դէմ եղին ;
Դառնալ յուսումն ՚ի ծոց գրոց օտարոտին ․
Այո՛ վրիժակ գաղթեցելոց անկեալ ազգի ․
Մորուկ գրեալ յաւիտեանս տան յօտարի ։
Բռնազատի յապրուստ կենաց իմ զոր կարէ ․
Մինչ իւրով իսկ անյուսանայ կեալ ՚ի կենի ․
Սակայն ընդ սա մինչ կցորդեալ գեր զարժանին ․
Լեզու բարառ կրօն եծէս մայրականին ։
Ոչ վերպել անդր ՚ի յուսոյ հանդերձելոյն ․
Քան զոր միով զամէնն առ տան տպականին ։
Պարզեալ երկուց ունակութեանց քաջ բաւական ․
Մեր ազգային արդիւն այլ Ուսումնարան ։
Թող զվատնումն ամսականաց տըրոց ազգիս ․
Երեք հազար ռուփոց ՚ի վեր յայլ ազգի տան ։
Բայց որ բաւէ կարգաւորել զայս ամենայն ․
Սէր ազգային սէր անխեղծ սէր միաբան ։

1․ Բիւրն աստ եդեալ ՚ի տեղի տասն հազար հազարաց ․

Զոր ՚ի վաղուց տարամերժեալ առաւ ՚ի մէնջ ․
ոչ ոք զգայ ոչ ափսոսէ կորուստ զիւր տան ։
Բողոք լեզուի ամենեցուն լսի միայն ․
Թէ ուր ազգիս բարձաւ եղծաւ խլին կարծան ։
Ուստի չիք ճար եւ ոչ հնար մեզ կանգնելոյ ․
՚Իշխուք նախկին այժմ՝ եկեալք եկաւորեան ․
Եւ թէ յաւել զի մեզ պիտոյ յարգ հայութեան ․
Ուր չիք գլուխ եղաւազան իշխանութեան ։
Նոր մերկացեալ յերկրագնաց եղաք պատանդ ․
Իզոր սուրս եկամ՝ նորա անգամուզան ։
Ահա այս պէս կայծ եռանդոյ հոգ կա հայոց ․
Փոյթ շիջանի յաճիւն հողի ՚ի բուռն հողմոց ։
Ուստի զաղերս տարածանի առ տէրն հանուրց ․
Գթալ փութով դարման տանել յոյժ մեկ ցաւոց ։
Յանդգնեցաք անդ ՚ի վերուստ աղաւանօք ․
Գլխոյն մեր տալ զուխտ վնասուն պատճառանօք ։
Անդրէն եւ այժմ վերա կրկնեմք եթէ արժան ․
Թաղծեալ ձայնիւ կոչկոչա զին ողոքանօք ։
Թէ Առ աջնորդ մայրա վանից զուգայոս տան․
Պատիւ անձին պարտ դատիցէր նա իր ական ։
Ընծայիւ անձին շրջել յի ըլթեմս երբեմն ապէս ․ [1]
՚Ի կարգադրել զաղաւաղեալս ժողովրդեան ։
Ոչ մուտ գործէր քան զոր գործեալ արդ տեսանի ․
Անզր ՚ի վնաս յաւէտ լինքեան ընդդէմ ուխտի ։
Ոչ վարապար մեր նշմարանս առ այս կանխաւ ․
Խորհրդածէր յանձուկ շնորհաց դէպ արժանի ։
Բան զոր ապախտ վարկպարազին առեալ տեղի ․
Մերթ վանս հարբ անցեալ մեկնեալ ժամանակի ։
Ռոքովմայեն խորհրդարան իմաստակացն ․
Լեալ խուչ ընդ առն անթելադիր յիմաստ բանի ։

1․ Կանոն Եկեղեցւոյ հարկադրէ Եպիսկոպոսին մին յերից տարւոջ անձամբ շրջել ՚ի թեմս իւր՝ առ ՚ի կարգադրել զաղաւաղեալսն․ ՚ի բաց հանելով զան- արժանն նեղ սողոսկեալ՝ եդնելով ՚ի տեղի զարժանին ․

Թէ անցեալ ժամանակին գալ հաճիցէր ·
Թերևս բազմաց և ինքեան իսկ օգուտ բերցէր ։
Հովիւր հազար ուռփայն կորուստ գոնէ կիսով ·
Ցուր ձեան ածել 'ի նենգողէն մարթանայցէր ։
Գեր քան զամէն անկեալ զպերճն յարուցանէր ·
Զիւր ազգայինն յիւր ժողովուրդ տպաւորէր ։
Զայր տեղի փեռեկտանաց հօտին իւրոյ ·
Ցեկեղեցւոյն ծոց սեպհական պատսպարէր ։
Վէրք մինչ ամփոփ պալատանի փութով 'ի բուժ ·
Եւր քաղցկեղեալ ունայն նմա դարմանից ոյժ ։
Այս գոյն իմն դու պատահարս տարապարտուց ·
Որ մահաբեր բազմաց ասի ․ մեզ բօթ եղուժ ։
Ոչ ինչ ոստոր 'իմբ այնոյ ունկունելեանց ·
Մեզ սոզոմս ընդդէմ ազգաց այլոց խուլութեանց ։
Իբր ազգատեաց ըղ զարշելիս տան մեր բանամք ·
Փոխան ծածկման քօղով կեղծից լերկ սուտութեանց ։
Որպէս առնեն հանապազ օր թշնամիք տան ·
Առ 'ի կապել զականս ազգիս 'ի քուն մահուան ։
Ընդ դիմոլորոց եղերանաց յունկն կարէալոյ ·
Թէ կարեաւ ազգն և կորնչի 'ի յաւիտեան ։
Բայց մեք ասեմք և զոր ասեմք սակաւն ասեմք ·
Ըն կեղծ բանիւ ք խորին ցաւօք յիշատակեմք ։
Թող զարթիցի ազգն իմանալ զիւր նեղ վիճակ ·
'ի մեռատան երրորդ ժամու յոր գուշակեմք ։
Ոչ պահել յոյս ամենևին 'ի դեղերաց ·
Թէ բաւէ տալ մեզ նորոգումն 'ի շունչ կենաց ։
Այլ հակադարձն փոյթ խզեսցէ և զորթունի ·
Ոչ յետ բազում թեկնա հոլով ժամանակաց ։
·Քանզի թէ մին թավէ զիւր ձիգն առ 'ի շինել ·
Բազումք կքրին ներհակաբար 'ի խանգարել ։
Որ թշնամիք 'ի խաւարի ակամ բանան ։
Զի՞արդ հնար ըղ հոյակապն կառուցանել ։

Ո՛ ի թէ կարէ Ազգն թող յաւնէ ՚ի հայթ այթանս .
Զիւր կորուսեալ անկեալ շքոյ ՚ի տառապանս .
Իսկ եթէ ոչ թող լուասցէ ձեռն ՚ի յուսոյ .
Իշխանութեան յաւիտենից ՚ի յաւիտեան .
Այն պաճուճանք լոկ արձագանգ շողոքորթաց .
Սոսկ փրփուր եպղպջակ աւազանաց .
Կամ օճառից անձնաշօշափ ՚ի տեսս մարմին .
Մինչ լուասցի ըղ նոյն մնայ սևաթափանց .
Մեք մին յետին ծառայ ազգին զոր ինչ եմք .
Ոչ վայրապար տաւանց փորձոյ ճառ պատեմք .
Որոշ պատեհոյն ճշմարտութեան երբ եմք կարօտացեալք .
Եթէ յանցեալ յիրաւունս ինչ մեղեալ լինիմք .
Ի կակծոյ զազանեալ մարդ միշտ հառաչեմք .
Ըղ մուս անախտ զօր հանգուցեալ ծանրա բեռնեմք .
Զխիղճ հոգած մեղաց զերկուց սասաց ասողն . 1
Նո մանաւանդ կնոջ որին ունեալ ոչ եմք .
Այլ բողմունք ՚ի ծայրն ՚ի վեր խորասուզիմք .
Բաց յորձանաց ողորմութեան հասուցին փրկիմք .
Մ՛ ոտնահար լինիլ առէ առ թշնամին .
Թէ զսրբոյն անուր մեջ ՚ի վեր կանգնիմք . 2
Մե՜ր ած Յովնան անդ ՚ի Նինուէ փախչող հոգին . 3
Յանդնդախոր վաղայորդոյ հիւսին ծովային .
Թէ Ընկղմին աչք նահապետս մեզ հայր ՚ի տես .
Զի՞ այլ երկնիւ ՚ի կոչնակաց աղէտս նորքին .
Ցա մինչ ցայս վայր շնչէլս քո ՚ի ձանկ կաստան .
Ո՛ սար ա. ցնծօք քեզ խրախոյս ըան ինչ արժան .
Նուր եղայս մին իբր վերադիր անձնոյնի .
Զոր պատմագիրն առէ եղեալ ՚ի հայաստան .
Մինչ խոստովանեալ զԱստուածայնոյ չարատուածուհւոյ .
Մեհեան առէ կոծան զխւայ զարհուրեսցոյ .
Ըուրջ ըղ տեղւոյ ՚ի թինդ առեալ ազգադրօք .
Անդ իմաստուն ունկանց անդամ խլացելոց .

1. Ղուկ. ժզ. 22. 2. Միքիայ է. 7. 8. 3. Յովնան. ա. 1. բ. 11.

Եթէ միով զարդանք ասի 'ի Հայաստան ·
Զի հազարօք բիւրաւորօք յոչ Հնդկաստան :
Ուր պղպղայ թմրց մեհենից հազիւ մեկնեալ ·
Տունք և խանութք գարշատեսիլ կռովք զեղան : 1
Ունեմ փախչիմք պատուօք աստ բանից յերկար ·
Զի մի բացցեն վէհ դժոխոց վէպ չարաչար ·
Որ ունիցի ականջս 'ի լուր թող լուիցէ ·
Թէ զինչ կամիմք տալ իմանալ բանիւքս արդար ·
Տեսողն փոփոխման անտեսն փոփոխման հառաչանօք ·
Հիւծի մաշի 'ի գողտրական սրտին ցաւօք :
Որ հաւատոց բանից միրոց երկուացի ·
Թող եկեսցէ 'ի փորձ մտցէ ուշիմ մտօք :
Միայն դանդամք քեզ յուշ առնել բան ինչ թերի ·
'ի նահանգաց մնացելոց յայտնի ճառի :
Որք ըզ կնի յարեան Ազգիս ապաստարան ·
Իբր շահ արձան խանձեալ գործոց ժամանակի :
Նախ Պնտանդայ կղզին իմն այլ 'ի կարգի ·
Ուր 'ի լեռնէ ջուր զառ 'ի վայր գետ կարկաջի ·
Եկեղեցին և քահանայն մէն միով տամբ · 2
Պատսպարեալ Հայոց պարծանք գոլ քարոզի :
Երկրորդն կղզին Սինկափուրայ վայր ողջունի ·
Նաւուց հանուրց խաղացողաց Չինաստանի :
Ընդ այլ և այլ Քաղաքայնոց ծովեզերաց ·
Իբր հիւր ընկալ տարնջական մայր ցանկալի :
Յորմէ բազում կան միզ առ իմ վիպոյ բանից ·
Առ կառուցումն եկեղեցւոյ նորա շինից :
Մինչ առ խոր հուրդ թողլոյ Ստորան իւր զառաջին ·
Հիմնել ըզ նորն յուսով աճման ապագայից :
Թէ զայ անձի գործէ մեզ առ հայլ մի ազգի ·
Կազմէ հանդէս վայելչութեան առուր եաւի :

1. Առաջոյ ընէկ կեամսլեց տանց՝ և խանութից , բազում ուրեք 'ի-տունս քրիստոնից պաշին պղնձեայ և քարեայ և փայտեայ կուռս՝ իբրև վասն սեսարանի ;
2. Օրհնեալ տաւն ; արպև և սՃեալ օրհնութեամբն աստուծոյ :

Զի մինչ խաղայր ձուկն 'ի ծովու անդնդային .
Տապակն անձէթ դնէ խնուր խոհարին .
Ընդոսնեցաւ մերթ 'ի խորհուրդ անձն եղկելի .
Յասեալն ներհակ համդերձանայն բան խնկելի .
Թէ չորից տանց շատ եւներիք ձեր հին մատուան ։
Ըստ ներկայիս երաշտացեալ ժամանակի .
Երբ յաւելուլ յաջողեցի ակումբ 'ի տան .
Ձէ դժուարին 'ի կիր արկումն խնդրոյ արդեան .
Եւ զոր կարծէք գործ իմն թեթեւ հասարակի .
Յամբողջ հանելն նոր շինուածոյ չէ դիւրին բան .
Ահա թէ հիմ ըստ Սոփեստին չէր մեզ բնութիւն .
Այն 'ի լթիկան հայել յետուստ յիւք ապառնւոյն .
Եղաւ գրիչ 'ի թուղթ 'ի խստտ րոկ պարծանօք .
Այլ 'ի վճար մեծա քանակ ծախուց 'ի նոյն .
Այն անկաւ հիմն 'ի հիման պաշարուածոյ .
Հաս կիսաշաւ լրումն գծից ախմն շինուածոյ .
Յարեաւ մրրիկ ձախորդութեան անդ 'ի նոցունց .
Յեղակարծից ներ սպրդեաց ապկած փորձոյ .
Լալով լռով մինչ մուրալով աստի անտի .
Յերթ ևեկաց նաւեցողաց օտար ազգի .
Մեղուորոց իւղով անգամ կռասպաշտից .
Օծաւ ըզ գլուխ կանգաղատման սուրբ Սիոնի .
Այն պէս այժմէն իբրեւ ծանր բեռն 'ի յուս ամանց .
Ուր հազիւ հազ ընուլ կարեն ըզ պէտս կարեաց .
Թող զամսական վճար նոցին առ Քահանայն .
Հարկադրանօք անհրաժեշտից ըստ օրինաց . 1

1. Անգլիացի քահանայ ոմն Ուայտ անուն կարգեալն յիշխանութենէ ընդ հա-
նուր տեսուչ հօտին իւրոյ Սենկափուրայ, կամեցեալ առ ժամանակեան
տալ հաստատել 'ի տէրութենէ զամսական ռոճիկ ինչ առ քահանայն հայոց
եկեղեցւոյն որում ներհակեալ ժողովրդոց մերոց բանիւն՝ թէ պակասութիւն լինի
մերում պատուոյ և անուան, հարց դպակասութենէ այժմոյ՝ յոր քահանայն
ընդ ժողովրդովը յուսահատեալ կան, որ մեզ եթէ յաջողեալ՝ թերևս զարգ
շարունակեսցեր, թէ և տէրութիւնն զայս օրինակ տուրս իւր առ եկեղեցիս
Բողոքական և Սուրբ Թոմա՝ զկնի նորին և այլք խառանեալ .

Հուսկ ամենից մօտ 'ի ջրաւա քաղաքն ընտիր ·
Տուն գերապանծ ոսկեպատ արքունալիր ·
Կամար ընդ որ եթերական այրեցելոյն ·
Մացառախիտ մշտականաչ վայր ընձղաձիր ·
Թէ որ քան եւ սա ամփոփար գանձ մեր աշխ՛ց ·
Ոչ 'ի նշխու բովանդակն Հզօր դրդաց ·
Սակայն մերոյ փառաթարգոյն ճակատագիր ·
Բարձրա վզեալ յօտարին տան կորուստ մասանց ·
Մ՚երթ պերճացեալ այայ Յովսէփ 'ի Սմբրանդ ·
Դնէր յանձնիւր շուք իշխանի ղայրդ եպոսկ ·
Որպէս պայծառ աստղ լինն անպոյդ լուսափայլէր ·
Իբր աերական իշխանութեան գտեալ ժառանգ ·
Թէպէտ որպէս մինա վաճառ օտարական ·
Այլ երբև տէր սահմանափակ ժողովրդեան ·
Ռազմ՝ յարդարէր դնէր ճակատ միշտ ընդ նոսին ·
Որք յարէին 'ի տուր եւաւս մեկնական ·
Մայրք վարէր երկիցս յամօզ 'ի տուէն սորին ·
Գանձ անհամար իբր եկամուտ օժիտ բախտին ·
Մայլոք յարտաքս 'նյխ զերդոյր ուր չէր արժան ·
Զուրկ 'ի դրոց հոշուտապահից առ ցանկ նմին ·
Երբ խորտակալ 'ի յունամնէ պահել հայլու ·
Պարգաւտմար եւ ու մսից գանձոյն անհիւ ·
Պատսպարանեալ մինչ Տէր այդ լինձ տամց չափու ·
Զխարդ անզիրջ դնէրն 'ինա չափ եհայլու ·
Կորուսաք սմա ազնիւ վաճառս պատուբերէր ·
Բով ոսկեղէն գոգ 'ի եւբնանց անդրափոխէր ·
Սուրբ Աւեդակ Հոռքար Պղնձէ աղոլք հանդերձ ·
Ոսկիածալ սկին կամարոց յարա ցանկ ·
Հօտն անդրանից դամշոց կոխեցնաև եղանց ·
Բաղմոք սխաեալ 'ի պաշտի անդ 'ի դոգս մերանց ·
Ծովս խաղաց և նաւք երկու մինչ ցդանդէս ·
Գեղափայլեալ պարզէր դրօշակս ընտիր բեւանց ·

Այսպէս մինչ բախտն ինքնին գործէր զարմանալիս·
Կազմէր ամեն շաւիղ պարծանաց նախանձելիս ։
Այլ երբ դարձոյց թեւ շըջանին 'ի հակառակն·
Զէ 'ի կարիս տայ իմիդոյ զայր հօրերիս ։
Մին յետ միոյ շիջան լապտերք լուսոյ ջահից·
Անդ կամէ շքոյ նորին պարագայից ։
Անկաւ և ինքն ի յաղորայս ցաւոց ներքին·
Մինչ որք բաժակ դառին մահու յեղակործից ։
Հայլւ մնաց որդւոյն ապրուստ կարուածք չ'չին.
Երբ վիճակի հայրն հազար ռուփոյ 'ի գին ։
Զարդեղինօք կնոջն յուէս մօրն խանդակաթ·
Հօրն սերպու տան անկերոյ դաղթականին ։
Մինչ բաւէր սա անմահանալ 'ի տան ազգին·
Գործովք վսեմ բարեաց հանուրց անջնջելին ։
Թէ դպրատամբք ևեթէ սլուվք յօդուա բազմաց·
'Ի հայաստան կամ 'ի Ջուղայ յեւր հայրենին ։
Մին ի յորդւոց կրտսերայ առնա խնա վերջին·
Ցակեք անուն շըջող 'ի մայր կայտառ բախտին ։
Ըստ անուան եւր նենգևոլ բազմաց 'ի յարքողկաց ։
Գոլ իբր սերտանտ մի Լեւոնի թագաւորին ։
Վսեմ շքով այսմիկ կեղծի փառաւորեալ·
Ընդ վեհազնեա փառօք 'ի փառս վերամբարձեալ ։
Ամոց բազմաց կեղծից նորա ոչ ոք ծանօթ ։
Մինչ 'ի վերջոյ Գերմանիայ բացայայտեալ ։
Պատնամք աստն 'ի քեռ որդւո նոյն իշխանի·
Բարդաւաճեալք նորին շնորհօք 'ի նոյն տեղի ։
Պաշտօն առնմք ընդ Բալշոլի Անգլիատեան·
Երկուց եղբարց հարազատից քաջ անուանի ։
Ուր ընդ լծով անմահութեան հոլանդացւոյ·
Մնանալք եղբն դպրից անբաւ յոտաւին ծոց ։
Զի առարք ի լին բիւրաւորաց գանձուց իշխան·
Ուր մինչ թողին յոգցի ի րեանց քան զբուռ խոց ։

Քան զի մեռան 'ի հող օտար յոր թաղեցան .
Բարձին զանուն յիշատակայն զոր գանձեցան .
Սերունդք նոցին կորստականք օտար իմէնջ .
Ցոխ որոյիւք փարթամ ընչիւք 'ի նոյն պարծան .
Այսպէս կոյր բախտն թէ կուրութեամբ մեզ ծախայոյց .
Անդրէն մերկոյր մտաց խարխափ թշուառացոյց .
Թէ ունիցէր լոյս իմաստից նպաստ ինքեան .
Ընդունական հանդիսանայր աշխարհացոյց .
Օ՜ խնդրէ ոչ չա՝ կաթոգին մօրն մորմոք սրտի .
Այն որ երկներոց ծնաւ ուղիս յորովայնի .
Երբ խարթացեալ յերբէ 'իբրոց փոյթ մնացաւ .
Զերախտիս իւր ջամբեալ կաթամբ ծնունդ կենի .
'ի հարիւրոց որդւոց հազիւ մին կամ երկու .
Ականաւոր եձեռնայեր 'ի գիրկն առնու .
Եւ մինչ նուլաւ անդամնազան ողբայ 'ի սուգ .
Զե՛նչ քաջալերս քան վաղահաս որկած մահու .
Այո՛ ծնաւ մայրն մեր Ջուղայ բազում որդիս .
Բայց ուխտադրուժ եղծող մօրն զերախտիս .
Զի սակաւուց հազիւ առեալ զհոտ անոյշ .
Այլ 'ի յոգունց վէրք 'ի սրտի իբրև լստ իս .
Ուստի ինքեանց եւ ոչ տեսեալ զարև բարի .
Ընկան ծփիշտ պանդխտութեան կողմանց երկրի .
Որպէս ետուն այնպէս առին 'ի տուժ անձանց .
Վէպ ապառնեայ յիշատակաց նիւթ ողբալի .
Մինչև ցերէկ 'ի Ջուղայ մերձ 'ի տեղին.
Փայլէր զանուն մէն Մարգարայ Սուքիասին .
Սա՛ ըստ կարեաց ոչ պակասեալ 'ի հայրենեաց .
Եւ ոչ յիւրոց մերձաւորաց գութ զարժանին .
Որոյ են այժմ տուն Ամուսին նա և Որդիք .
Իբր և ժառանգ հօրըն փոխան վայելչագերք .
Տացէ Աստուած հօրն զոգի հանգչիլ յորդեան .
'ի կեալ նոցա ժառանգ բարի իւր անջինջ ձիրբ .

՚Ի Սուրբայէտոյ յառաւել նահանգ առ սահմանաւ.
Փայլի զանուն ազգիս արդի ժամանակաւ,
Մէն միայնով Գալուն Ղազար զգօն անձամբ.
Հանդերձ իւրոյ բարեպաշտօն գերդաստանաւ ։
Այսպէս ժողով ազգիս դժբախտ անս ցիր ու ցան.
Որպէս զօրաց պարտեցելոց փախստական ,
Մին աստ մին անդ ի ճակատու ահեղ մարտի.
Անձնա ճողոպր ՚ի հայթայթանս կենցաղական ,
Մատիցուք արդ ՚ի բուն կայեան մերոյ արդի.
Բթաւիայ վերամայրեալ մայր քաղաքի ,
Ուչինչ ընդ հատ կողմանց ՚ի զատ մեզ նպաստոյ.
Բանից պատկան վերծանողաց վէպ ցանկալի ,
Ուր բազմ՝ աշխատն Աղայ Գէորգ Ջուղայեցի.
Ապագոյից մուտ գործողաց անկեալ Այգի ,
Տունկ բարունակ ծառ ոսկեբեր առաքինեաց.
Պարտէզ զուարճ ծիլ բարգաւաճ նորոց արդի ,
Զի սա բացաւ շաւիղ ազգին յանծանօթն տուն .
Սովաւ եղեն և որք գային ժառանգք այգւոյն ,
Սորա երկամբք կայ և այժմէն իսկ մեծագանձ.
Գալլոց Ազգիս և Նորա կերտ Աղօթից տուն ,
Սմա բերին այժմ և յապա փառք յաւիտեան.
՚Ի բերանոյ երախտագէտ որդւոց մարդկան ,
Առ սա հանդչին վարձք ընդհանուր իմանալին.
Ընդ ՚ի բարձանց յաւիտենից ան մահական ։
Այո՛ եմք եղբարք արդի ժառանգաւորք.
Բարեաց անտի ներ ընդունակ պսակաւորք ,
Աթոռակալ նախնեաց փառաց տիպ օրինի.
Իմաստութեան տածող չքոյ տաղանտաւորք ,
Թէպէտ այժմէն խումբ մի փոքրիկ ժողովրդեան.
Մեծօք փոքումբք բերին իթիւս վաթսնական ,
Սակայն խոհեմ համակարիք վիճակ ազգին.
Մեզ յուսալիէ ապագայից փոյթ աճեցման ։

Որ չափ տոգա է ժամանակ տաժման կենի .
Ան շուշտ յուսամք պաղոյ սիրոյ տան արժանի .
Այլ բը գործյի 'ի տեղական իբր յերկրորդ աղդ .
Խիթամք յոչ գոլ բատ նորընեույս նիւթ զովեստի .
Քանզի ա.քա ծնունդ անախտ որովայնի .
Առ ընչաքար եղբարք յանձուկ սէր մայրենի .
'ի Զաւղոյս հարազատի որդիք առհանց .
Ոչ հաղորդեալ կաթին օտար շփոթալի .
Այս բնութիւն ծնեցելոյն 'ի կաթանէ .
Առնու մաունդ զոր տածողին սեպհականէ .
Ոյր վասն Աստուած չետ Մովսիսի կաթն օտարի .
Այդ անշփոթ 'ի զարգացումն յամենայնէ . 1
Այսպէս ցածոյր մերթ հնդկաստան Զաւղայս ծնօք .
Մինչ չէ անցեալ իբ յերկրորդ աղդ տեղականաց .
Խակ երրորդաւ թէ աղաւաղ որդ գլխովին .
Զի մերդ կարծի գոլ չորրորդաւ անխախտ դրովք .
Մերդ զոր իմեշ հոգին տայէ յոլով ըշ քան .
Կիտակարա. հաղիւ ա գիտ կելոյ անուան .
Թերևս էջէ յիշատակին անուամբ Աւեթ .
Այլ ոչ աղդեամբ զործնկանին 'ի հնդկաստան .
Ուստի զաչս մեր արտասուաթոր վերբանքբաննամբ .
Թէ անդ նոցա և թէ հանուրց բարիս կարդամք .
Որպէս զի Տէրն ողորմութեան ցողով լցցէ .
Հաստատեսցէ աղդիս մեր տան զորմ. ողբամք .
Հուսկ զարձուցեալ առ ռէ ... գիս նորումն մաղթեմք .
Թէ ... մարմա յինչ անձ ... նորեալ էրեմք .
Քանզի հայք մեր մինչ անեծից փ ավք մ... .
Զի ... որդիքս գ... յա...այ մնալ կարեմք .

1. Տես Ել. բ. 9.

Պատմի թէ մին ինքդ ... նորագոյն պատմչականաց մղումն իւիս, զի եթէ կաթամբ զամեայ' ամեալ ծնեն 'ի հարսն բարոք և ապայեցանն ... ծութիւն կաթին. Ասէին թէ հնդկահայք ոչ ունեցանեն զաւակունս եւ բնաց կաթամբ անհաւատից ;

Զի ասացաւ թէ մինչ ազգ գայ եւ ազգ երթայ ։
Երկիր լրիւ անդ 'ի կայուն յաւիտեան կայ ։
Նա եւ այնպէս գուշակի մինչ 'ի սուրբ գրոց ·
Թէ աշխարհս ցանդ դիւրափոփոխ 'ի չարի կայ ։ 1
Արդ ըստորում՝ խրատ բանին վերնա նկար ·
Օրինադրէ մեզ ոչ յաւէտ 'ի կենի կեալ ։
Թէ անցանէ ձեռս հողածին 'ի հող կրկին ·
Գէթ յիշատակ մեր յաշխարհի սովաւ հնար ։
Թէ էր երբեմն 'ի Հնդկաստան անձն ցաւալից ·
Նկարագրող ազգին վշտաց եւ ցաւակից ։
Զոր ինչ մարմնոյ նա եւ հոգւոյ աչօք ետես ·
Այս աւանդեալ 'ի տեսութիւն ապագայից ։
Իսկ որ առցէ զողբս արտասուաց բան յիսկական ։
Քաջ բարեկամ՝ ազգին սոի յաւերժական ։
Այլ որ ներհակն առ մեզ բանոյ որոտունջ անպարտ ·
Նա մնասցէ յօր իւր վերջին մեզ պարտական ։
Մեք որպէս կամք նոյնպէս մնամք ծառայ ազգի ·
Մշակ անգործ 'ի ցանկ աւեր Այգեստանի ։
Ուժ՝ պատարագ վեր ընծայեմք ոխուր քերթածս ·
Իբր եւ վճար պարտուց գողտրիկ ցաւոտ սրտի ։
Թէ կամիցի ոք իմանալ զազգայնոյս թիւ ·
'Ի Հնդկաստան յամէն ուրեք ասեմք ճշդիւ ։
Արու եւ էգ մեծ եւ պստիկ հոգիք հազար ·
Եւ երկերիւր քան եւ հինգ հազ ու հազիւ ։

1· ա· Յովհ· ե· 19։

Վ Ե Ր Ջ ։

ԷՋ.	ՏՈՂ.	ՎՐԻՊԱԿ	ՈՒՂԻՂ.
3	6	"	իրաւանց ,
,,	29	վեշապ	վիշապ :
7	29	վէրժ	վրէժ .
9	26	օթանաս	եօթանաս"
13	31	ձեառագ"	ձեռագ"
18	5	քհանայ	քահանայ
,,	17	օծեալ	օծեալ.
,,	31	երբմն	երբեմն .
,,	33	ինախատենս	ինախատինս.
19	8	անապարշաւ	անապաշաւ .
,,	27	իւաւունք	իրաւունք .
21	30	խնամից	խնամից.
22	18	պատարագագէ	պատարագէ.
,,	18	կուսանոյոցն	կուսանոցն.
,,	31	իբրանաբացից	՚իբերանաբացից :
25	7	անկեցաւ	անկեցաւ.
27	22	թշակ	թոշակ.
,,	23	անքնաբար	անքննաբար.
29	19	հնութիւնց	հնութեանց.
30	22	մնչ	մինչ.
31	14	փուփով	փութով.
32	14	ունկութ"	ունակութ"
33	24	այլեաց	ալեաց.
34	5	ուռեմն	ուրեմն
,,	32	քրիստոնից	քրիստոնէից.
35	2	խոհարնին	խոհարանին.
,,	17	մրրմիկ	մրրիկ.
36	26	ոսկեէէն	ոսկեղէն.
37	2	շաւք	շուք .
40	20	գործնկան	գործնական
,,	23	ողորմուութեան	ողորմութեան .

ԱՂԱՂԱԿ ՍՐՏԻ։

Ոմանց 'ի խաղս 'ի զբօսանս   Ոմանց 'ի քուն և ննինջ ։
Մ՛եզ վաստակոք 'ի տան ջանս   Վարձ վաստակոց և ոչինչ ։
Ոմանց 'ի դրախտ 'ի պարտէզ   Երգս վարդ վարդից 'ի ջուրս ։
Այլ մեզ քրտանց ասպարէզ   Տայ արշաւել Կոլկաթա ։
Ոսկին 'ի դէմս չիշ գինւոյն   Խորովածոյն 'ի շամփուր ։
Իսկ մեր մերով դառն ամոյն   Զարչարանաց ումպ մրուր ։
Թուղթ և մելան եւ գրիչ   Ցաւօք բազ մօք յան դիման ։
Իբր հոգածու աւաքիչ   Ախտից բազմաց սեպհական ։
Ընծայել տայ գնա   Որ էգ հիմունս ։ . . .
Այն որ 'ի չարն մինչ ծփայ   Առ դէմս բարւոյն ահարկու ։
Հաւատարմին մեր . . .   Արար կացոյց խորթամայր ։
Ոչ արժանւոյն ճն եճն   Ցերկնիլ ծնանիլ մեզ եղբայր ։
Որք այպանեն չուրջ զինքեամբ   Առնու սիրով իմանջ իւր ։
Եւ որք անկեղծ կան արդեամբ   Մատնէ նոցա 'ի վիշտ բիւր ։
Ապուշ հոգին զինչ գիտէ   Լաւն 'ի վատէն որոշել ։
Անհաշտ ակամբն յես դիտէ   Ըզ քնքուշ սիրոս խոցոտել ։
Տէր 'ի բարձանց այց արա   'Ի փրկութիւն հօտի քոյ ։
Ինձ եղկելւոյս պահպանեա   Ընդ դէմ զինուց թշնամւոյ ։
Երբ խորամուխ նետ նոցին   Գաղտ աղեղամբ յիս շողոյ ։
Դարձն անդրէն առ նոսին   'Ի խորատ հգնացն անոպայ ։
Այսէ վճիռ ընեղիդ   'Ի ժամ տալոյդ մեզ կտակ ։
Իձեան շնորհաց սուրբ ուխտիդ   Ոչ լինել մեզոց զատ ։

Սաղմոս · կզ · 14 · 15 ։

Ղուկ · գ · 51 ։